

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőséghez Jókai-utca 8. sz. küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél iven.

Előfizetési ár: egész évre 12 korona, félévre 6 korona.

Hirdetések jutányos áron közöltnak.

Egyes szám ára 30 fillér.

Az előfizetési és hirdetési pénzek a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes megkeresések Karai Sándor tanárhoz (Rákóczy-utca 46. sz.) intézendők.

A kálvinizmus mai külső és belső állapota hazánkban.

I.

A kálvinizmus jelleme és befolyása a népekre.

Rá akarok mutatni arra, hogy mit köszönhet a magyar nemzet a kálvinizmusnak, arra a tényre, mely szerint a magyar ember jellemével a keresztyén vallásalakok közül egyenesen a kálvinizmus áll természetes összhangban; a kálvinizmus egyház és állampolitikai elvei felelnek meg leginkább a magyar ember alkotmányos fogalmainak, gondolkozásmódjának; minek folytán nemzetünknek alkotmányos szabadságáért közel négy század óta megszünés nélkül vívott harcainak által igazolt tény az, hogy nemzetünk a nemzeti egység, állami függetlenség, külső és belső jólét, a közbéke, szabadság és rend dolgában ma nem ott állana, a hol áll, ha a protestánsizmust, abban az első sorban a kálvinizmust életfeltételeitől meg nem fosztják, hallatlan erőszakossággal el nem lapossák, hanem szabad utat, tért nyitnak előtte az érvényesülésre, hogy elvei hassák át a magyar nemzet társadalmi és politikai életét; mert a mit több kevesebb öntudatos biztossággal mindenek hirdetnek, hogy t. i. e hazában a magyar elem legyen a vezető társadalomban, politikában, műveltségben, csak akkor érhetjük vala el a maga teljességében, államhatalmi kényszer nélkül való és soha nem ingadozó szilárdságában, ha az a magyar elem az marad, a mi volt a 16. században: kálvinista. Ezeknek világosabb megmutatására — úgy gondolom — nem lesz felesleges előzetesen egy tekintetet vetnünk a kálvinizmus jellemére és a népekre gyakorolt befolyására.

Kálvin a világtörténelemnek egyik legkritikább és legnagyobb alakja. Óriási elme, a ki világ-hírű munkát — az Institutiót — hozza létre

roppant tudással, mély bölcsességgel, abban a korban, a mikor az emberek milliói közül még a nem közönségesek is a tudásnak csak a kezdetén vannak és fegyelmezett elmével gondolkozni kezdenek. Hideg ész, mely fontol, ítél és kérlelhetetlen, talán soha meg nem tántorodó logikával tervezi és építi fel nagy elmeműveit. Mégis ezek mellett mélyen érző szív, szerető lélek, mely munkás, tevőleges szeretettel öleli körül az egész szenvedő emberiséget. Tudatosan vallásos kedély, melyben az istenség hite égi fényvel ég, melyet egészen megtölt annak a megfoghatatlan dicsőséges, nagy és erős Istennek az ismerete és a mely önkéntes, boldog fogságában érzi magát e világ bűnéért engesztelő áldozatul meghalt Jézus Krisztusnak. A lehető legtökéletesebb emberi jellem, mely gyermeki alázattal, porbaomló hódolattal hajlik meg az Isten előtt, egész életével bizonyítván annak átérzését, hogy a mindenható Isten előtt az ember csak por és hamu, a mely életét az emberiség boldogítására szentelte ahoz való igaz szeretetből és a mely mégis soha meg nem ingott, meg nem hajlott emberi tekintet előtt, vallván a Jézus tanítása után, hogy emberek egy ugyanazon mennyei Atyának gyermekei, egymással teljesen egyenlők vagyunk.

Kálvinnak ez az élesen kidomborodó egyénisége, ez az acél jelleme teljesen áthatja és éles körvonalokkal megkülönbözteti elválasztja a kálvinizmust még a többi protestáns felekezetektől is. A mit általában felismertek, megállapítottak a vallásokról, az mindenekfelett tapasztalható a kálvinizmusról, hogy t. i. az, mert nem csak tan, hanem mindenekelőtt élet, mindenütt a hol külső befolyás el nem térítette eredeti irányától, ki nem vetköztette tisztaságából, hanem szabadon fejlődhetett, annyira rányomta a maga bélyegét a népekre, hogy azok jellemében, gondolkozásmódban, erkölcsükben, egyházi és

államéleti berendezkedésekben, társadalmi és gazdasági viszonyaikban, köz és magán életökben egy tekintetre azonnal megkülönböztethetők minden más vallások híveitől. Kálvin, a ki soha nem habozott, nem ingadozott, nem tapogatózott sem a tanban, sem a tettekben, ezen nyugodt, szilárd, mondhatjuk: kemény jellemét sokkal inkább beleöntötte az általa felépített rendszerbe, a kálvinizmusba és sokkal jellegzetesebbé tette azt, mint a többi reformátorok a magokét. Kálvin úgy tan, mint egyház rendszerét a szentírás, mint egyetlen fundamentumon építette fel, mert azonkívül a hit dolgában semmi tekintélyt el nem ismer, de feltétlenül elvet; és ugyanabban elég támpontot látott ő egy keresztyén egyházalkotmány felépítéséhez is. A Jézus tudománya az ő lelkének egyetlen vezéresillaga, a páli keresztyénség az irányítója.

Ehez képest a kálvinizmus vallási jelleme a feltétlen meghódolás; a porig, az egyéniség megsemmisüléséig menő megalázkodás Isten előtt, de önkényt, szívesen, az ő mérhetetlen hatalmának, jóságának elismerése, átérzése után; egyházi jelleme pedig éppen ellenkezőleg az egyén szabad érvényesülése az egyházi társadalomban, egyenlőség jogokban és kötelességekben, a szabad tevékenység, önsorsa és dolgai felett szabad rendelkezés, vagyis önkormányzat, mely zsinat presbiteri egyházszervezetben nyer kifejezést. Mindeniknek ott van az alapja, a kez-

dete a bibliában. Az egyéniségnek meg kell semmisülnie Istennek azon mindenhatósága előtt, melyet magunk is érezhetünk, ennél fogva az ő lényével teljes összhangban állónak megismerhetünk, de a melyet a biblia is minden lapján tanít; és meg kell semmisülnie Istennek ezen ő mindenhatóságán alapuló szabad tetszése és az ezzel elvégzett feltétlen elválasztás ténye előtt, a mely hittétele Kálvinnak, igazolást lel nem csak a Pál apostol tanításaiban, de magának Jézusnak mondásában is az elhívásról és választásról. (Mt. 20. 16; 22, 14.)

Az egyházi élettevékenységben való szabadságnak, az önkormányzatnak az alapja pedig adva van a Jézus Krisztus által e földre hozott és ő benne megnyert istenfiuságban, a Pál apostol által nagy erővel hirdetett és nagy hévvel védett amaz igazságban, hogy „nem vagyunk szolgák, hanem szabadok, fiak“ (Gal. 4, 7.) mert nem vettük a szolgálatnak lelkét félelemre, hanem vettük a fiaságnak lelkét.“ (Róm. 8, 15); abban a bibliai tanítmányban, melyszerint az egyháznak épületét képezik az egyes hívek, mint élőkövek; abban az öskeresztyén gyakorlatban, melynél fogva ők, — bár akkor még szükkörű — egyházi életöket az összes híveknek korlátlan befolyásával, szabad akaratnyilvánításával intézték, rendezték.

A kálvinizmusnak ez a kettős jelleme szüli aztán azt a jelenséget, melynél fogva ott a hol

TÁRCA.

ÉRTEKEZÉS.

„Mennyiben jogos a hazai két prot. ker. vallásfelekezetnek az 1848. évi XX. t.-c. 2. és 3. §§-ai végrehajtására célzó törekvése?“*

Bár semmi sem lehet természetesebb, mint azt kívánni, hogy egy alkotmányos úton hozott törvény végrehajtassék: mind a mellett azzal a többfelől hangoztatott ellenvetéssel, helytelenítő nyilatkozattal szemben, a melylyel az 1848. évi XX. t.-c. végrehajtására célzó mozgalom itt, ott még magunk között is találkozok, fel kell vetnünk az értekezésem címűl irt kérdést, hogy: „mennyiben jogos a hazai két prot. ker. vallásfelekezetnek az 1848. évi XX. t.-c. 2. és 3. §§-ai végrehajtására célzó törekvése?“ s a tiszt. értekezletet szívesen kérném, hogy még erre a kérdésre legalább egy szempontból, szerény értekezésemben feleletet adni megkísérlek: ajándékozva megfelolvasásomat becses figyelmével.

Azt hiszem, nem igényel hosszas bizonyítgatást, hogy Krisztus anyaszentegyházának bármely felekezete, Istentől rendelt feladata lévén mindeniknek, hogy eré-

* Felolvasatott a debreceni ev. ref. egyházmegye vértesi lelkészi-körének, Tépén, 1901. okt. 21. Racsek János r. kath. vall. uri ember vendégszerető házában tartott értekezletén.

nyesekké, jókká tegye tagjait, nevelő, művelő, erkölcsi tisztaságot szülő hatása folytán, mindenütt nagy és megbecsülhetetlen értékű szolgálatot tesz az országok és államoknak; mert, minden ország támasza, talpköve a tiszta erkölcs, mely ha megvész Róma ledül s rabigába görnyed és mert igaz az is, a mit a legnagyobb magyar Széchenyi mondott hogy: „Bármely szerencsétlen helyzetetű legyen is az ország, bármily láncok által legyen is lebilincselve a nemzet, előbb-utóbb mégis szabadabb lesz az, ha lakósaiban a polgári erény tiszta vére buzog. Szerintem akármilyen boldog fekvésű legyen is egy ország, bármily szabadságokkal birjanak is lakosai, lassan-lassan mégis rabigába görnyed, ha romlott a tiszta erkölcs s polgári erény nem fénylik többé.“ (Hitel. 159. l.)

A vallás, az Istentől való függés érzetének és tudatának alapján nyilvánuló élete lévén az embernek: arra is kötelez, hogy mint az apostol mondja: „minden lelek a felsőbb hatalmasságnak engedelmes legyen,“ hogy az ember mindenkinek megadja a mi illeti; megadja a tiszteletet, a kinek tisztelettel, az adót, a kinek adóval tartozik, s így a társaságos együttélésnek s az államrendnek egyik lényeges alapja is biztosítéka.

Az államnak tehát, ha maga ellen vétkezni nem akar, soha nem szabad akadályozni, sőt tőle telhetőleg elő kell segítenie azt, hogy az egyházak helyes irányu, szabad működése folytán a ker. vallásnak a szívek, lelkekre minél erélyesebb hatása legyen.

Magyar hazánk ker. vallásfelekezetei között a két

és addig a míg az a kálvinizmus az ő alapítójának agyában rendszerezett eredeti, tiszta, minden külső befolyás nélküli formájában fejlődhetett és gyakorolhatta az ő átalakító hatását a lelkekre: ott és addig látjuk azokat a komoly, mégis derült világnézetű, mélyen vallásos embereket, kik a szívökbe zárt istenhittel az áhitat óráiban elvonulnak a világ szeme elől, hogy csak az Isten lássa őket, mikor előtte alázattal a porba omolnak, vagy égis csapkodó buzgóságban olvadjanak fel, zsoltárokat énekelve a hívők seregében, ott és addig látjuk azt az egyetlen lehető tökéletes egyház kormány formát, melyben az egyházat az elsőtől az utolsóig mindenki a magáénak tudja és azt tanácsával kormányozni, önkéntes szíves munkájával, áldozataival fentartani és idegen befolyást abba és ebbe (t. i. az igazgatás és fentartás) meggátolni, nemes kötelességének tartja, egyszersmind arra öntudatos, józan komolysággal képes is.

Hanem a valódi, tiszta kálvinizmus igen kevés helyen fejlődhetett zavartalanul; és pedig zavarólag, bémítólólag hatott reá nemcsak az erőszak támadása, hanem a védelem, pártfogás közvetett befolyása is. Ha meggondoljuk, hogy az abszolút törekvések előtt ma is legfőbb botránykő a kálvinizmus az ő demokratikus elveivel: könnyen érteni fogjuk azon kornak feneketlen gyűlöletét, dühét ez ellen, a melyről csakhamar felismerte, hogy azzal sokkal kevésbé fog alkura

léphetni, mint a lutheri iránynyal, mert az a reformáció vallását, egyházát saját erejéből, alólról felfelé építvén meg, sokkal inkább a magáénak érezte azt, mint a fejedelmi támogatással, néhol hatalmi szóval végrehajtott lutheri reformációnál történhetett; következésképpen annak hithűségében, egyházalkotmányi rendületlen meggyőződésében sokkal inkább hajótörést szenved minden kísérlet a népszabadság ellen, mint a lutheri irány hiveinél. Ez ellen tehát az egyházi és állami zsarnokság sokkal ádázabb irtóháborút folytat, mint a lutheri irány ellen másutt és hazánkban egyaránt; és ezen időkből a kálvinizmusnak vannak vértanui egész sorral, de a lutheri reformáció keveset mutat fel ott és itt.

Másfelől pedig a pártfogás is gátolhatta a kálvinizmus szabad fejlődését. A hol ugyanis a reformációt befogadta az egész város, a mint történt ez Zwingli hatása alatt Zürichben, Kálvin munkája folytán Genfben: ott csaknem egy lett a város és egyház, a városi tanács és egyházi tanács. Ugyhogy ámbár Kálvin eszményképe és törekvése az államtól teljesen független egyház volt: éppen az ő székhelyén Genfben nem akadályozhatta meg a világi hatalomnak, a főtanácsnak a befolyását az egyház ügyeibe; nem szegezhetette magát ellene a természetes uton fejlődő befolyásnak magasabb érdekből, t. i. a reformáció keresztül vitelének érdekében. Mindamellett is azonban — tudjuk — a vallási és

evangyéliomi is, folyvást a legnagyobb hűséggel és buzgósággal ápolva hiveiben az igaz vallásosságot, a tiszta erkölcsiséget; legfőbb gondjai közé tartozott mindig s tartozik ma is, a gyermekeket tudományban és az Úrnak félelmében nevelni; de ezenkívül törekedtek és törekszik ma is, hogy tagjait tökéletességre törekvő, azaz a Jézusi szent vallásának igazságait, a szentírások alapjain, helyesen érző, öntudatos keresztyénekké tegye; nehogy: „valaki zsákmányt vessen bennük az emberi bölcsességnek és csalárdságra rendeltetett hiábavaló tudománynak általa, mely emberi rendelés szerint, e világnak betűi és nem a hit szerint vagyon.“ (Kolossé 2, 8.)

A vallási eszmék, hitigazságok, erkölcsi elvek, isteni törvények és parancsolatok megismertetése, az egymást követő nemzedékeknek azok szerint való nevelése, hogy így az ember, mint keresztyén lehetőleg jó és boldog legyen e földön s üdvöt találjon hitében a sirontul, és hogy vallásához, egyházához, hitéhez ragaszkodjék, minden ker. felekezetre nézve öncél, magáért, hogy létezhesék és hogy jogosultsággal birjon a létezésre, kell minden ker. egyháznak vallásos-erkölcsi irányban az egész életen át nevelni tagjait.

De az általam szellemi képzés, értelmesedés előmozdítása, a különböző tudományok megismertetése, művelése, a közfelvilágosodás és műveltség terjesztése, noha ezek által, kivált a prot. keresztyénség előnyösen segítettik arra, hogy a mire értve van: „mindeneket megvizsgáljon s csak a mi jó, azt tartsa meg“ s így a hit dolgában is, „ne homályos beszéd és tükör által“

hanem tisztán lásson, nem a ker. egyház, vagy valamely ker. felekezet feladata és kötelességszerű teendője, hanem legelső sorban mindenütt az államé!

Az ő kötelessége, ha erős, szilárd, hatalmas, virágzó akar lenni, polgárainak szellemi képzését lehetővé tenni, a közfelvilágosodást minden erejével terjeszteni; a tudományok, hasznos ismeretek népszerűsítését, alsó, felső iskolák felállítását és fentartását által tevékenyen előmozdítani; mert, mint a nagy Széchenyi mondotta: „A tudományos ember főmennyisége a nemzet igazi hatalma“ s mert a próféta (Hóseás) szerint: „elvész a nép, a mely tudomány nélkül való.“

Ha már valamely országban az államnak ezen feladatát az egyház veszi magára s igyekezik azt a maga sajátlagos feladatai mellett megoldani: ott az az egyház, az állam elismerésére sőt halájára szerez érdemet; a mely érdem annál nagyobb, minél odaadóbb hűséggel, minél hosszabb időn keresztül; minél inkább magára hagyatva; minél nagyobb eredménnyel s minél hazafiasabb irányban, s minél nagyobb áldozattal teljesíti az illető hitfelekezet az önként magára vállalt szép feladatot!

Hogy e tekintetben magyar hazánkban minden ker. hitfelekezet szerzett magának az állammal szemben érdemet; mert iskolái által tett neki a multban és tesz ma is jó szolgálatot, az tul van minden kétségen.

De hogy e téren, a hazánkban élő ker. vallásfelekezetek között, a legelső helyen a két evangélikus azaz az ág. hitv. ev. és az ev. ref. ker. hitfelekezet

egyházi élet a szabad Schweiz kálvini egyházakban ma is igen magas fokon áll.

De nem nyult bele az államhatalom a kálvinizmus belső életébe, tehát a reformáció vallása és egyháza egyenesen a Kálvin szellemében alakult és erősödött meg a skótoknál Knox által, ki Kálvinnak leghiresebb követője, szellemének legigazabb öröklője; továbbá az üldözött franciaországi reformátusoknál, kikhez Kálvin leveleiben küldte el az ő nagy lelkének gondolatait, eszméit; a kálvini egyházalkotmányt fogadta el Hollandia református egyháza; a tiszta kálvinizmust vitték be a bujdosó hugonották és puritánok az észak-amerikai államokba. Már most a skótok a reformáció előtt a lehető legvadabb, tudatlan, zabolátlan és szegény nép valának. Ma a föld keringésének legszigorubb erkölcsü, legvallásosabb népe, melyben rend, béke, jólét honol, mely milliókat tud összehozni Isten dicsőségére, egyházuk fentartására, más országok egyházainak segítésére. A francia református egyház maroknyi számával, de roppant szellemi és erkölcsi erejével nagy tényező a 38 millió katolikus lakta államban, pedig megmérhetetlen az a veszteség, mely Franciaország szellemi, gazdasági és kulturális életet élte a józan, munkas, vallásos, tiszta erkölcsü hugonották kiűzésével, a kik ugyanezen tőkékkel Németországot, Hollandiát és Északamerikát gazdagították, tették virágzóvá, boldoggá. Hollandia kicsiny, de gazdag, boldog,

virágzó. És rend, béke, vallásosság, istenfélelem, emberszeretet, jólét mindenikben.

És ezen eredmény természetes is. A római és görög katolikus, ugyszintén a gör. keleti egyház — a mennyiben nevel! — népet nevel a hierarchia, a mozdulatlan hivatalos egyház, azaz a papság szolgálatára. A protestántizmus, ebben is első sorban a tiszta kálvinizmus vallása és egyháza pedig népet nevel a saját szolgálatára; a mely nép ennél fogva világos tudatával bír annak, hogy hit dolgában mint vallásos lény, egyháza ügyeiben mint szabad tagja egyházának, magának áll, vagy esik, önmagáért ő maga felelős, valamint hogy az egyház fentartásának terheit maga szabad akaratából, önkéntes szivességből önmaga veszi magára és hordozza; és hogy mikor azért tesz, áldoz, annak ügyeibe belefoly, önmagáért teszi. E nevelés által lesznek a kálvinista népek mindenütt felvilágosodottabbak, higgadt, józan gondolkozásuak, világos fők, tiszta ítéllettel, józan természetes észjárással, gondolkozással, nyugodt, csendes lélekkel az örömben, de a vész napjaiban is; nem fanatikusok, rajongók, hanem igazán, mélyen vallásosak, Isten akaratán életre, halálra megnyugovók, hiszen az ő kezében — hitünk szerint — csak olyanok vagyunk, mint a cserépedény az ő csinálójának a kezében.

Ez a mélységes Isten hit, az általa szült alázattal, az egyéni teljes meggyőződés hitének

foglalta és foglalja el, azt sem szükség hosszasan bizonyítgatni, legalább az olyan ember előtt, a ki nagymérvű felekezeti elfogultságban nem szenved és az igazság iránt végkép nem érzéketlen.

Az említett két prot. hitfelekezet, létezésük perce, tehát kevés híján 400 év óta, buzgó, tevékeny volt, a különböző fokozatu iskolák alapításában és fentartásában. A békekötések és országos törvények által, a hit-s lelkiismeretbeli szabadság s az egyház önkormányzati joga mellett, az iskolák állítása s fentartására, azokban a tanítás és tanulás módjának módjainak megállapítására vonatkozó jogot és szabadságot is biztosította magának, úgy tekintette iskoláit, mint az egyház veteményes kertjeit, a melyek „mindenestől az egyház testéhez tartoznak.”

A mikor tehát sajátképzési feladatát a hivek vallás-erkölcsi nevelését, képzését eszközölte, ugyanakkor az általános műveltség, a közfelvilágosodás, a tudományos ismeretek terjedését is előmozdította. Nemcsak magának nevelt tagokat, hanem az államnak is értelmes, jó polgárokat s polgárnöket adott.

És a két prot. ker. hitfelekezetnek ezen szolgálata annál nagyobb érdemnek tekinthető, mert ők, minden anyagi segély nélkül, csupán saját buzgóságukra, szegénységükre utalva, még erkölcsileg sem gyámolítva, sőt többször — egész a legújabb korig — akadályoztatva a kormányok intézkedései által, teljesítették e szolgálatot; míg a többi ker. hitfelekezetek részint nagy terjedelmű, országos eredetű uradalmak bőséges jöve-

delméből, részint állami gyámolítás mellett, de soha és sehol sem teljesen önerejükben tartották és tartják fenn iskoláikat.

Hogy a prot. ker. vallásfelekezetek említett szolgálata méltán tarthat igényt az érdem nevezetre: annak feltüntetése végett a tiszántuli ev. ref. egyházkerület 1900. és 1901. évi május havi gyűlése jegyzőkönyveinek mellékletei alapján közlöm azon adatokat, a melyek kimutatják, hogy mennyi anyagi erejébe, áldozatába kerül jelenben a népoktatási, közép- és felsőtanintézetek évi fentartása a nevezett kerületnek s hogy az ő kiadásaihoz viszonyítva mennyi lehet a többi ev. ref. egyházkerületek és azután az ág. hitv. ev. egyház és iskolákra tett kiadása; hogy így megítélhető legyen, hogy mily nagy terhet hordoz és pedig századok óta nyugodt béketűréssel, csak azt tudva és azon tudat által boldogulva, hogy drága magyar hazájának, nemzetének használ vele, e két felekezet, az állam helyett.

1898—99. évi adatok az 1900. évi máj. gyűlés jegyzőkönyve mellékletén.

Az említett adatok szerint a tiszántuli ev. ref. egyházkerületben van = 1226 néptanító; ezek = 1229 osztályban 91.646 gyermeket tanítottak a mindennapi s = 541 osztályban 19.412 gyermeket az ismétlő iskolában.

A gyermekek között más vallású = 3786 az iskolázásra tett kiadások összege = 833.174 frt.

Ha a többi 4 ref. egyházkerületben ugyanennyire tesszük, pedig tehetjük mert a Tiszántuli kerület = 877.048 lélekszámával a 2024.699 (névtár) lelket szám-

igazsága felől, teszi a kálvinizmust türelmessé a más nézetűekkel szemben. Nemcsak a római katholicizmus üldöz, erőszakoskodik, de türelmellen Luther is, nem engesztelhető az urvasora feletti vitában; követői pedig már üldözik a kálvinistákat, a sácramentáriusokat. Emlékezzünk még azokra a nemtelen támadásokra, mikkel a 70-es évek vallási reformerei, e titkos unitáriusok a református egyházban, majd azokra a tulzásokra melyekkel a protestáns irodalmi társaság megalakulásánál a híthű kálvinistákat lutheránus részről illették, ismerjük az unitárius történetírást.

Magyarországon. Ezekkel szemben nyugodt lelkiismerettel hivatkozhatunk az első esetben Révész Imre nyugodt, méltóságteljes védekezésére (Figyelmező); a másodikban a debreceniek higgadt, öntudatos magatartására, békülékenységére.

Türelmes mások hite, nézete iránt csak az lehet, a kinek szive hitét elméjének a meggyőződése tartja egyensúlyban, az erősíti... A kálvinizmusnak nincs oka meghamisított történetírással dolgozni.

Nagy István.

**... Mig időnk vagyon, mindenekkel jól te-
gyünk, kiváltképpen pedig a mi hitünknek
cselédivel. Gal. 6: 10.**

Szeretném, ha a toll hatalma annyira birtokomban volna, hogy felszólalásom sikerét annak segítségül hívásával is előmozdíthatnám. Ha úgy tudnék szólni, hogy

láló hazai összes reformátusságnak felénél kevesebb az elemi iskolázásra fordított költséget, akkor a magyar ev. szerint reformált ker. egyház 1'666.348 forintot ad ki évenként népiskoláira.

Ha a testvér ág. hitv. ev. felekezet népiskolai kiadásait ugyanannyira tesszük mint a mennyi a tiszántúli egyházkerületé, pedig tehetjük; mert az ág. hitv. evangélikusok összes lélekszáma Erdélyt is ide értve 1'134.116 akkor a hazai két evangélikus felekezet a népiskolai oktatásra = 2'499.522 forintot fordít évenként, a mely összeg 41'658.700 forint tőke 6% kamatjának felel meg.

Középiskolákra fordít a tiszántúli ev. ref. egyházkerület (az 1901. máj. gyűl. jk. melléklete szerint) 716.498 forintot. S ez összeggel 6 nyolc osztályu, 4 hat osztályu gymnáziumot (nyolc osztályuak: a debreceni, szigetesi, h.-m.-vásárhelyi, turi, kisujszállási, szatmári, 6 osztályuak: a békési, h.-bőszörményi, karcagi, nánási, középiskolák)

Miután a többi négy ev. ref. kerületben is van (a régi névtár szerint) 18. részben telyes VI vagy négy osztályu gymnázium: ezek fentartási költsége is tehető annyira mint a tiszántúli kerületben. Az ev. ref. felekezet tehát e szerint 716.498 + 716.498 összesen: 1'432.996 forintot ad ki évenként középiskolákra.

Ha ehez hozzá vesszük még a debreceni, miskolci, szatmári, n.-váradai, pápai nőnevelő intézeteket egyenként átlag 6000 forint évi kiadással: ez is kitesz = 30.000 forintot.

megnyerjem a könyörülő sziveket, tette indítsam utánna a legnemesebb akaratot. És ha erőtelen tollammal ékesen irás vagy szolás művészetének hiányában is egy fájó sebre fogok reá mutatni, s keservesen arra Gileád balzsamát: ezt ebben a meggyőződésben teszem, hogy az igazság a maga közvetlen egyszerűségében éppen úgy, sőt néha tán még jobban indít, mint ha azt a szó virágaival felekesitenők.

Egyetemes magyar reformált egyházunk megalkotója az országos lelkészi gyámintézetet. Ennek életre keltése óta a lelkészek özvegyei és árvái a létesítés előtti állapotokhoz viszonyítva olyan ellátáshoz jutottak, mely egyelőre a megélhetés elengedhetetlen — minimalis — feltételeit biztosította számukra. A helyzetnek ez a javulása jelentékeny fokozódást nyert a lelkészi fizetések kiegészítése által. Mert a kedvezőbb anyagi viszonyok közé jutott lelkész gyermekei neveltetésére többet fordíthat, s pályára képezheti őket, hol megélhetésük biztosítva lesz, s ezen az uton meg lesz arra is a lehetőség, hogy az özvegyen maradó lelkésznek a rendes gyám díj élvezetén kívül valamelyik gyermekének oldala mellett vonhatja meg magát. De meg a jobb dotációhoz jutott lelkész okos gazdálkodás mellett nem lesz oda sodorva, hogy utódira egyebet se hagyjon — mint eddig igen sokszor — az adósságainál, hanem — főként a magasabb kiegészítés bekövetkeztével — több-kevesebb vagyont is szerezhet s így utódai számára még megnyugtatóbb megélhetési feltételeket biztosíthat.

Ez a sok oldalról megnyugtató kép azonban az éremnek csak az egyik oldala. Van egy másik is, melyre vonatkozólag szemrehányást tehetnénk magunknak, már csak azért is, mert alól fordítottuk, bizonyosan azért, hogy — ne rontsa a szemünket. A lelkészi özvegyeknek és árváknak egy egész serege küzd az életfentartás nehézségeivel, abból a generációból, mely árván s özvegyen maradt még a kongrua létesítése előtt, vagy

Az ág. hitv. ev. felekezet középiskolákra tett kiadásait, csak annyira véve, mint a tiszántúli kerületé a mennyi, azaz 716'498 ezzel együtt a két testvér felekezet középiskolái 1. = 1'432.996; 2. = 30 000; 3. = 716'498 összesen: 2'179 494 frt. évi kiadása lesz = 2'179'494 forint. A mely összeg = 36'324.900 forint 6% kamatának felel meg.

Felsőbb iskolákra, nem számítva a theologiai akadémiákat, melyeket, saját hitfelekezeti érdekük az, hogy fentartsanak; csak a tanítóképezdek és jogakadémiák költségeit tekintve egy régebbi kimutatás szerint 56'273 forintot ad ki évenként a két prot. vallásfelekezet s ez az összeg = 937.883 frt. 6% kamatának felel meg.

Összegezve: népiskolákra = 2'499.522 ennek tőkéje = 41'658.700; középiskolákra 2'179.494 ennek tőkéje = 36'324.900; felső tanintézetekre = 56.273 ennek évi tőkéje = 937'883 frt. Összes kiadás évenként = 4735.289 ennek tőkéje 78'921.483 forint.

Ha ez összegből kiszámítjuk azt a 142.887 frtot tevő államsegélyt, melyet a tiszántúli egyházkerület középiskolái nyernek s ha még a többi ev. ref. és ág. hitv. ev. egyházkerületek középiskoláira engedélyezett államsegélyre is 200.000 forintot, összesen tehát 342.887 vagy kerek számban 343.000 forintot leszámítunk: akkor is még négy milliónál jóval nagyobb összeget fordít a tanügyre a két testvér prot. felekezet évenként.

(Folyt. köv.)

Nagy Lajos,
ev. ref. lelk.-sz.

azután nem sokára ; mikor a javadalom emelkedése egyelőre csak a momentán szükségeken enyhíthetett, vagy pótolhatta némileg az átélit inséges évektől okozott hiányokat. Abból a generációból, még pedig fokozottan nyomoruságos viszonyok között, mely hajlék, jövedelem, szóval kenyér nélkül maradt még akkor, a mikor az országos lelkészi gyámintézet nem volt megalkotva.

Persze, ők nem hordozhattak semmit az országos gyámintézet terhéből. Így aztán ki is maradtak annak jótéteményéből. Bizony azért, mert korábban születtek s mert a családfő korábban döntött ki az élők sorából csak egy nappal is, mintsem az országos gyámolítás kezdetét vette volna: igen keservesen megszenvednek.

Mert ám az a szerencse, hogy néhány egyházmegyének már megerősödött gyámintézete volt előzőleg is: a nyomornak csak egy részén enyhített. Az egyházmegyék gyámintézetének jókora része nem gyámdíjat, hanem csak alamizsnát nyújthatott a maga szerény anyagi helyzetében. Csak kevés a száma azoknak a kiváltságos egyházmegyéknek, melyek számottevő összeget nyújthattak a gyámdíjra jogosultaknak. Hát ha még azt vesszük, kivált ha nem csupán a tiszántúli egyházkerület nézzük, hogy több egyházmegyében semmi néven nevezendő lelkészi gyámintézet nem volt, a hol — konkrét eseteket tudok* — annyi se maradt az elhunyt lelkész után, a miből a legegyszerűbb temetés költségeit fedezni lehetett volna: micsoda sors vár a minden gyámol nélkül maradt árva családra? Bizony, nem egyéb a nyomornál, a pusztulásnál, sokszor az erkölcsi halálnál . . .

Ezekről a szerencsétlenekről elfejtkezni nem csak szegény, de bűn is. Az nem lehet mentség, hogy hisz ide s tova kihalhat ezeknek a mostohán kitudott teremteseknek a maradványa. Ki vette valaha számon őket? Hiszen még szavok se volt. Bele törődtek, hogy ha eddig nem volt semmijök, miért és honnan lenne joguk valaha többhöz, vagy csak valamicskéhez is? Am legyen szemrehányás, nekem úgy tetszik, hogy a „beati possidentes“ annak idejében nem törődtek semmit azzal, hogy „absentes carent“.

Minel nagyobb volt a mulasztás: annál sürgősebb, hogy azt a még életben levőkkel szemben kipótöljük. Egyelőre nem akarok én még gyenge szavammal országos mozgalmat indítani, csak egyházkerületünknek, s első sorban főtiszteletű püspökünknek s egyházkerületi főgondnokunknak jószágos szívéhez fordulok: vegyék lelkőkre ezeknek az elfelejtett mostoha gyermekeinknek a sorsát. Sőt kapcsolják össze ezeknek érdekét azoknak a tanítóknak s azok özvegyeinek érdekével, a kik szintén reá vannak a gyámolításra szorulva, a kik még ma is feles számmal vannak egyházkerületünkben. Varazsolják át a nélkülözéstől sápadt arcokon lefolyó fájdalomkönyveket a hála könyveivé.

Erre pedig a lehetőség meg van. Kötelességemnek ismerem, hogy azt meg is mutassam.

Az egyházkerületi pénztárban két alap létezik, melynek jövedelme az ilyen szerű szükségeknek ha nem

* Személyesen ismertem egy jeles készültetésű, de tulságos szerény lelkészt, a ki a mi főiskoláinkból került volt ki, s más egyházkerületben nyert volt állomást. A nyolcvanas évek elején halt meg; maradt utána 4 kiskoru árva, olyan nyomorban, hogy a községbeli derék zsidó bérő temettette el a hosszas ideig betegeskedő lelkész a saját költségén. Az egyházmegyei gyámintézetbe nem tudott befizetni s úgy annak tagja se lehetett. Halála után lelkészársai egymásközt gyűjtötték össze az esedékes díjakat. Így kapott az árva család évenként husz forint gyámdíjat . . . vagyis alamizsnát.

is kielégítéséről de parányi enyhítéséről eddig providéált. Ez a Szilassy-alap, és az ugynevezett Folyamodók pénztára. Ezeknek a létezéséről a segélyezésre igényt tarthatók jókora része tudomással sem bír, de annyian mégis ismerik, hogy az évenként segélyért folyamodók szükségén sincs csak távolról is kellően enyhítve. Husz koronától 50 koronáig terjedő segélyt utalványozott ki főtiszteletű Püspökünk az idén. De bizony az utalvány aláírásakor leolvastam arcáról a fájdalmat, melyet a miatt érzett, mert nincs miből többet juttatni . . .

Két irányban várja a nélkülözők csoportja a gondoskodó intézkedést. Első az, hogy ezeket az alapokat segélyezni s a segélyezés által erősíteni kell. Segélyezni olyan mértékben, hogy alaptökejük gyorsan és tetemesen megnöveltessek. E végre el lehet néhány éven át szakítani a tüzkármentesítési pénztár jövedelméből egy pár ezer koronát; a rendkívüli szükségek fedezésére fentartott államsegélyrészlet is hozzá járulhat a gyarapításhoz. De a legnagyobb méretű gyámolítást nyújthatja az államsegélynek már folyósított többlete, mely ideiglenesen le van ugyan már köve egy másik alap segélyezésére, de a mi nem zárja ki azt, hogy legalább a 10,000 koronán feül eső összegét gondolkozás nélkül ide helyezzük át. Ezen az uton oda erősödik mindkét alap, (akár csak az egyik, a mi mindegy), hogy jövedelmének növekedése következtében számbavehetőbb segélyt nyújthat.

A másik irányban a gondoskodásnak oda kell irányulnia, hogy a segélyezésnek ezt a módját rendszersítsük, nem az összeg, de az abban részesítendőek személyét illetőleg, mert az összeg a remélhető jövedelemhez képest költségvetés szerint előre meg lenne évenként állapítandó. Ebből a célból egyházmegyénként össze kellene irni a segélyezésre szorult lelkészi özvegyeket és kiskoru árvákat a tanítókéval együtt; kimutatást kellene készíteni arról, hogy a régi rendszer szerint minő gyámintézeti segélyezésben részesülnek, s milyen anyagi helyzetben élnek? Az egyházmegyék esperesei minden nagyobb nehézség nélkül összetudják állítani ezt a kimutatást, melyben nem az egyházmegye területén tartózkodó, hanem inkább az egyházmegyében a lelkész elhalása folytán özvegyen illetve árván maradtak lennének felsorolva. A kimutatások a főt. püspöki hivatalhoz beküldetvén, meg lenne a módja annak, hogy az adatok feldolgoztassanak, az egész egyházkerületről összeálltassanak, s további gondoskodás céljából a költségvetést készítő bizottsághoz áttétessenek.

A segélyezésnek ez a módja annál könnyebben és annál hamarabb életbe léptethető, mert hiszen a segélyre ez idő szerint jogosultak száma hovatovább apadni fog s tán egy pár évtized se telik el bele, végleg kihal. Az akkor rendeltetés nélkül maradó alapoktól a segélyezés megvonható, s az alapítvány illetve az alap jövedelme a maga természetéhez képest más hasonló célra lesz fordítható.

De a szükség késedelmeskedést nem tűr. A gyors intézkedéssel némileg expiáljuk eddigi mulasztásunk hibáját. Tartozunk ezzel magunknak, tartozunk elhunyt lelkészársaink emlékezetének. Különösen pedig tartozunk jó példával menni a testvér egyházkerületek előtt. Istennek áldása legyen a kezeken, a melyek legelőbb megmozdulnak, hogy a nélkülözők sorsán segítsenek.

R. S.

„Mégis mozog a föld.“

Hajdan egy hirneves tudós mondta e szavakat; az újabb időben országunk egyik büszkesége irt e címen könyvet, sem a hajdan kor tudásának, sem koszorus büszkeségünk ajkáról nem akarom kölcsönözni a szavakat, mert legközelebb ezt egy egyszerű munkástól hallottam talán önkénytelenül mondván: „Uram hiszi e hogy mégis mozog a föld.“

Ha ezek a szavak tudományos szempontból lettek volna feltéve, megfelelt volna reá, de előzetesen folytatott beszélgetésünk más természetű levén, ezek a szavak valóban megleptek. Sokáig gondolkoztam felettök s reményem nyitját mégis találtam.

Szinte félve veszem tollam kezembe, hogy én is sok kérdésbe bele szólok cikkem keretében, én is határtalan szertelenséggel vádoltatom ha nem is a nt. szerkesztő ur által, hanem inkább az olvasó közönségtől. Szinte félek hogy elítéltetem az általam mindég nagyra becsült felekezeti tanítói kartól, pedig én mindég azt tartottam több évi gyakorló lelkészkedésemben sőt azt fogom mindég is tartani hogy a tanító és lelkész kart-karba öltve együtt vannak hivat a Isten anyaszentegyházának munkálására s külön külön munkálkodva meg a legnemesebb intenció dacára is oly formán lesznek, mint az a család, melynek tagjai külön-külön szerzik meg keresményeik, külön-külön rakják felre, külön-külön költik el és mely csudálatba merülnek, hogy boldogulni képtelenek.

Debreceni diák koromban a torna egyesület tagjai egyenruházatuk kiegészítő részét képező derek öven három E betűt viseltek Erő, Erély, Egyetértés, vajha ezek a szavak mindnyájunk szívébe örök kiirthatatlan betűkkel lennének bevésve, óh mily sokat tehetnénk akkor anyaszentegyházunkért, Istennek országaért.

„Még is mozog e föld.“ Ha egy közönséges napszamos veszi ajkaira e szavakat valyon nem lenne e helyes ha mi is gondolkoznánk e felett? Nem azt a mozgását értem én e földnek, melyet a természet törvénye szerint évenként és naponként megkell tennie, de azt a mozgását, mely a föld felszínén történik időről-időre; azt a mozgását, melyet az emberek milliói mozdítanak elő, azt a mozgást, melyet sokan észre sem vesznek csak akkor midőn már késő, midőn már a dolgok menetét meg másítani nem is lehet.

Óh bizony arra kellene törekednünk mindnyájunknak, hogy ha már meg nem gátohatjuk mert nem lehet meg gátolni a földnek ily nemű mozgását, legalább helyes irányba vezérelnénk. Tudom hogy vannak sokan, kik e sorokért elítélhetnek, tudom, hogy mint lehetetlenség tanát dobják reám, pedig a világ ezt legfőképpen a mi kötelességünknek tartja lelkész és tanító társaim. Egyebekben is minket kárhoztat a világ oknélkül, bár mely eseményért mireánk dobattatik a kárhoztatás köve, a lelkésznek lenni kell lelkiatyának, jog tudósnak, orvosdoktorának, jegyzőnek, tanítónak sőt meg in praesens, in posterum jelenben és jövőben harangozónak is, legalább nekem szememre lett vetve, hogy harangozóm miért nem tanítom a kálvinista módszert elhagyva harangozni. Legfőképp pedig felkell magunk övedzeni a türelemnek lelkével nem a tulzó fokban hanem hatványozott értelemben.

De hát főképp a mi kötelességünk e, hogy a földnek mozgását helyes irányba tereljük? Óh nem éppen! vannak nekünk világi hivatalnokaink is, azokat is csak úgy érheti a vád, vagy talán még jobban. Sürgetjük a vasárnapi teljes munka szünetet, a vasárnap teljes meg-

ünneplését, a korecsma helyiségek bezáratását, mindenemű zajos multságok betiltását, „Vajjon kinek kezében vagyon az erő és hatalom.“ Magától segélyünkre jő-e? Sürgetjük a teljes beiskoláztatást. Vajjon az odium szele nem minket érint-e?

Számptalan ily példát hozhatnák fel bizonyágomra, de hát miért? ugy is ösmerjük mindannyian állapotaink, Bezzeg az István király nap az erő és hatalom miatt szent nappá lesz még a reformátusoknak is, hiába az erő és hatalom meg tanítja a népet, hogy ünnepeljen akkor is midőn ünnep nincs. Vajjon miért nincs ez másképp egyebekben is?

Hát bizony mozog ez a föld, de helytelenül mozog.

Az ember két részből áll, testből és lélekből, és ezek is harcban állanak egymással. A földi élet jó és gonosz vegyülete melyek egymással folyton tusakodnak. Az idealizmus és realizmus mint két ellenséges tábor állanak egymással szemben. Emberi „én“-ünk igaz meg gátolni soha képes nem lessz, hogy a test és lélek, a jó és gonosz, az idealizmus és realizmus és meg Isten a megmondhatója minemű „izmus“ harcba ne álljanak egymással, de hát ha ezt az áldatlan harcot ha legalább is meg nem gátolhatjuk, legalább türethetővé tehetjük. Türethetővé tehetjük helyes nevelés által, nagy igazságot adok én méltóságos Hagara Viktor főispánunknak midőn nekem nem rég azt mondotta „tisztelendő uram a népet első izben neveljük azután tanítsuk, hogy azokkal a fegyverekkel miket kezébe adunk helyesen tudjon bánni, azért akarom én felállítani mindenütt a községházát és azokban a népkönyvtárakat és olvasóköröket.“

Nemes és magasztos gondolat ez, vajha módot találva reá nem csak a mi igen nagyra becsült, a népnevelésért mindenkor buzgón fáradozó, nemes eszmékért lelkesedni tudó főispánunk, de az ország összes főispánjai is, akkor meglessz fejtve a szocialis kérdés, akkor a szocialis tanok ferde ösmerete, helytelen értelmezése nézetem szerint megszűnik, mert az a nép a mely józanul gondolkozik nem lessz reá birható semmi nemű zsebrákok által hogy eltántorodjon.

Igen, mert nevelünk. Nevelünk az életnek.

Hogy mi most is tanítsunk hasábos könyveket, megtönni akarjuk falusi iskoláinkban gyermekeinknek fejét minden nemű tudománnyal, elősmerem. De nem tanítunk az életnek. Gyermekeink a sok mindennemű tudományok halmaza között ugy bolyong mintha Labyrinthba járna hiányozva kezéből a Minos király leányának Ariadnának cérna gombolyoga. De, sőt nem csak a falusi iskolákban, de felsőbb iskoláinkban is így van ez. Tanítsunk azért az életnek. Tanítsunk kevesebbet, de azt a mit tanítunk, hassa át a szívet, a lelket egész a velök megoszlásaig, mert igaz az, hogy elvész az a nép mely tudomány nélkül való, de százszorosan igaz az is, még inkább elvész az a nép, mely a tudományok felületes ösmerete által minden nemű tévtanok hívésére adja magát. A tudományok felületes ösmerete által nem egy ember bölcsnek hiszi magát. Nekem is volt ilyen emberrel dolgom a kit kurátorrá választott a népgyűlés és ha valamiben tanácsos szolgáltam azzal érvelt, „tudom én azt csak ugy mint tiszteles uram, én is jártam a Collegiumba.“ (NB. első osztályt végezte volna, ha meg nem bukik).

A szocializmus is az ily emberek ferde gondolkodásán alapult. Az igaz szocializmus alapjában véve helyes és jó. Szocialista tanokat hirdetett a Jézus is, aker. egyház is szocializmuson alapul s legfőbb törvénye a szeretet, de mily messze áll a mai világ szocialis gondolkodása a

Jézusnak szeretettől áthatott tanától. A szocializmus ma már a nép és erkölcsrontó tév eszméknek hangzatos neve, mely szervezetnek tagjai azok, kiket a vagyon, az anyag szerzésnek könnyen való módja esábit. azok a popularis bölesek kik minden nemű jó és nemes célzatu intézmények hátramosztói, kik megrontói a becsületes tudatlan népnek, mert ezek hisznek azoknak mint vérökből való vérnek, testökből való testnek. Ezek azok a demagógok kik a vallásnak gyűlölöi, Istennek megvetői, egyház és belhivatalnok, maró nemzetsegek, ezek azok a laternarius proletárok. Ezek azok, kiktől megtanulja a földnek népe „még is mozog a föld.”

Es csakugyan mozog ez a föld, mozog helytelen irányban. Ez a mozgás észlelhető a lapoknak hasabjain is. Lelkész, tanító vitába elegyedik, kitanítsa a vallást, kinek van arra nagyobb képzettsége, lelkésznek e tanítónak-e? Ugyan-ugyan, hát nem egyformán kell nekünk munkálkodni? nem egyformán kötelességünk-e vallásunk szent dolgai körül forgolódaunk? ki tanítsa a vallást? A lelkész vagy tanító, ellöttem egyre megy, mert ugy egyiknek mint másiknak erre meg kell lenni a képzettségének magas dogmatikai szempontok szóba sem jöhetnek a mi elemi nevelő intézeteinkben, itt csak az a kérdés ki az ki arra képes, hogy a gyermek lelkületéhez, szívéhez ferjen? en azt hiszem egyedül a tanító, ki naponként együtt van tanítványival, azoknak ösmeri lelki világát, s képes jobban beférközni a gyermekek szívébe, mint az a lelkész, ki egyedül vallásos ösmereteket nyújt.

Előnyt kell mindnyájunknak adni e tekintetben a tanítóknak előnyt adok en mert élet tapasztolaton állok, előnyt adok nem ösmerem felekezetünk buzgó tanító karát s tudom azt, hogy a kik minékünk jobbkezeink, asanyarásban is osztályos testvérünk, nem csak más tudományt, de a vallást ugy is mint tudományt, ugy is mint életet at tudják plantálni gyermekeink szívébe, vérökké teszik azt. Ismerem en községek hol a tanító munkálkodásának meg van a kívánt eredménye, hol munkája ugy az egyházi, mint a világi téren meghozta a jó gyümölcsöket, mozgása van a földnek és ez a mozgás helyes irányba megy.

Ne ily vitákba bocsátkozunk mi, mely míg egy részt eredménytelen, más részt áldatlan, káros, legyünk mi azon lelkészek és tanítók teljes lelekkel, hogy igazan mozogjunk, végezzük missiói kötelességünket uton-utfele, — othon és mezőn, fejleszszük az evangyeliomi életet, kedveltessük meg az ösők legkedveltebb olvasmányait e szentírást, sőt óhajtanónak vélném hogy jobb egyházi beszéd írók füzetes egyházi beszédeket is adnanak ki a népért — a népnek. — Hogy ez szükséges volna bizonyítja az, hogy vannak egyesek, kik a lelkész által elmondott egyházi beszédet a lelkésztől megszerezni nem egyszer óhajtják. Egyszóval a lelkész és tanító tegye ezt a mozgó földet Istennek országává, és pedig hogy munkálkodásuk annál eredménydusabb legyen, nyujtsanak segédkezet a világi hivatalnokok is a lelkészeknek és tanítóknak, a mi munkánk gyümölcse édes lesz nekik is, a mi fáradságunk reájuk is egy oly jutalom lesz, melyet kifejezni gyenge tollnak lehetetlen. Nyissák meg azért szemeiket hogy lássanak, füleiket hogy halljanak.

De nem csak Isten igéjével él az ember, annak az egyházi belhivatalnoknak lelkésznek s tanítónak a kiknek nagy részben kötelességök a jó és tiszta, a nemes és erkölcsös életet fejleszteni, nagyobbítani, még ma is küzdeni kell legnagyobb ellenségével a szükség-

gel, a földi anyagi gondokkal. Igaz hogy az államsegély részben könnyített a szegény tanítók sorsán; a kongruácska is segített a református lelkészek keserves napjain, de hát micsoda ez? sok arra hogy éhen haljanak, kevés hogy tisztességesen meg éljenek. A testnek talán már csak adatott valamicske, de hát hol van a lélek táplálására szükséges eledel? Hiszen annak ki nem akar a kortól elmaradni, ki esküt tett arra, hogy tanul és tanít évenként erre is áldoznia kell?!

De hát miből? éhséget kiált, ruhaért eseng a család, az éhezö felebarát is bekopogtat hogy a szeretet törvényénél fogva eselekedj, ne tudván meg jobbkezed mit eselekszik a balkezed. Az a nép, mely eddig is oly sok teherheket emelt s újabb meg újabb adónemek kitalálása mellett még többre is lehet kilátása, már kezd békételenkedni. Az a nép mely eddig néma panaszzsal fizette egyházi adóját, lelkészét tanítóját ma már kezd mozogni, ajaka már néhol megnyilott „fizesse az állam a papot és tanítót”. Bizony bizony még is mozog a föld.

Közeledik a zsinat, itt az ideje, hogy ne kérjünk, de az összes protestáns egyház követelje az államtól helyezzen vissza örökségünkbe; itt az ideje, hogy az az 1848. évi XX. törvényeikk életbe jöjjön. A megyei adminisztráció hivatalnokainak fizetést országszerte felemelte; az állam hivatalnokainak fizetését napról-napra javítja; a katonatisztek fizetését, hogy azok repraesentálni képesek legyenek a nép legnagyobb megterhelésével is kereszül viszik; a községi jegyzök állami szervezetbe fognak tömörülni, hát mi vagyunk azok a semmik, azok a solitáriusok egyedüliek, elagyatottak, kikkel csak is alamizsna adással lehet beszélni? En nem hiszem, a magas állam is belátja a mi szegénységünkét; a magas állam is becsüli a református pap-ság és tanító kar odaadó munkálkodását, hogy ezek ingyen napszámosai az államnak, voltak a multban s lesznek a jövőben is az országnak szellemi felvirágoztatói, erkölcsörei, hivatását buzgón teljesítő gyermekei, kik mindent elkövetnek, hogy ez az áldott magyar föld boldog és megelégedett legyen, s ha mint egy ember mindnyájan kérjük meghallgatja méltányos kérelmünk s az 1848. évi XX. t.-cik nemesak körülöttünk lebegö lélek, hanem elő szerves test, élet leend.

Adja Isten hogy ugy legyen és en hiszem és remélem, hogy mindnyájan, kik eddig a nyomoruság napjait éltük lelkészek és tanítók, megkimélve az anyagi földi gondoktól, kezét fogva mint édes testvérek munkáljuk és munkálni fogjuk hazánk boldogságát, melynek alapja a nép helyes nevelése, munkáljuk az anyaszent-egyházat a mely reánk bizattatott és ez az egész föld, mely a természet törvénye szerint mozog és mozogni fog a jövőben is felületén a nép életében oly mozgást fog mutatni, mely a boldogság és megelégedés templomába vezet.

Csaroda, 1901. november 6-án.

Lánczy József.

KÖZÉLETÜNK.

Egyházkerületi közgyűlés.

November 20 án reggeli 9 órakor vette kezdetét egyházkerületünk őszi ülésezése. Főtiszteletü püspök ur buzgó imat mondott, majd ennek végeztével rövid megnyiló beszédet tartott, melyben a mult gyűlés óta elhalt

jeleseinkről részvétellel emlékezett meg. Megható jelenet következett ekkor. Gróf Degenfeld József főgondnok meleg szavakban emlékezett meg arról, hogy a mai napon szeretett püspökünk 87-ik születésnapját érte el. A maga s a közgyűlés nevében melegen üdvözlé e kiváló alkalommal egyházkerületünk szeretett püspökét, kérve az egek Urát, hogy őt a legjobb testi s lelki erőben még sok éveken át tartsa meg. Majd dr. Öreg János akadémiai igazgató tolmácsolta a főiskolai tanárkarok nevében azoknak legjobb kívánatait. Az agg főpásztor megindult hangon fejezte ki köszönését a szép ovációért, melyhez a közgyűlés is résztvevőleg csatlakozott. A megjelent tagok számbavételekor sajnosan vette tudomásul a közgyűlés, hogy kiváló férfiak, mint Tisza Kálmán, György Endre, Nadányi Miklós, Thaly Kálmán, Puki Gyula, Szabó Károly és Baconi Lajos részint betegség, részint egyéb elháríthatatlan okok alapján kényszerültek kimenteni magokat a távolmaradásért.

A közgyűlés külön-külön jkvi. sz. a kívánja kifejezni fájdalmát Szilágyi Dezső dunamelléki főgondnok, Dr. Farkas Antal egyh. ker. tanácsbíró Dr. Heiszler József dombrádi lelkész, s Szarka Boldizsár nyugalmazott lelkész és esperes halálózása felett.

Sajnálattal vette tudomásul közgyűlésünk, hogy Puky Gyula egyházkerületi tanácsbírói állásáról lemondott. Ezzel kapcsolatban elrendelte a lemondás és a dr. Farkas Antal halála következtében megürült két tanácsbírói állásra a szavazatok beadását, melynek beküldésére 1902. évi március hó 1-ső napját tűzte ki. A szavazatok felbontásával s felmerülhető szükség esetén az újabb szavazás elrendelésére szükséges intézkedések megtételével az egyházkerületi elnökségen kívül Lengyel Imre, Zsigmond Sándor, Kiss Albert és Dóczy Imre közgyűlési tagokat bizta meg.

A szavazatszedő-bizottságnak azt a jelentését, melynélfogva a mult gyűlésen elrendelt szavazás folytán egyházkerületi tanácsbírónak Eröss Lajos és aljegyzőnek Sass Béla theol. akad. tanárok választottak meg, tudomásul vette a gyűlés, s mindkettőt fel is eskette. Az új funkcionáriusok rövid, tartalmas beszédben ajánlották fel szolgálatukat az egyházi közügyek javára, s köszönték meg az egyházkerületi gyülekezeteknek bennök helyezett megtisztelő bizalmát.

A békésbányai egyházmegeye sok érdemeket szerzett gondnoka gróf Ráday Gedeon. az egyházmegeye ismételt kérésére sem vonta vissza az állásáról való lemondását. Tudva azt, hogy a tovább maradás érdekében az egyházmegeye már minden lehetőt elkövetett: közgyűlésünk sajnosan vett tudomást a lemondásról és tett intézkedést az állás betöltése érdekében.

Gróf Degenfeld József főgondnok javaslatához képest a tanügyi-bizottságban megürült egy helyre Domahidy Elemért, a közalapi végrehajtó bizottságba póttagul Zsigmond Sándor főjegyzőt választották meg.

Tudomásul vették a Br. Baldácsi-alapítványi igazgatóságnak a jelentését; az alapítvány 25 éves évfordulati ünnepélyén egyházkerületünk is részt kíván venni.

A lelkészképeségi vizsga eredményéről szóló jelentésnek meghallgatása után a 4. éves theologusok tanulmánya ügyében tett amaz intézkedéseket, melyek annak idejében lapunkban is közölve voltak, a közgyűlés megerősítette.

Az időszaki tanács tagjaiul egy évre ujabbban az eddigi tagok választották meg.

A fi- és nőtanítói képeségi vizsgákról szóló jelentések tudomásul vétettek; az utóbbiakról a jelentés felterjesztetik a vallás- és közoktatásügyi miniszteriumhoz.

Tárgyalás alá vette a közgyűlés az egyházkerületi költségvetés elkészítésével megbízott állandó bizottságnak ide vonatkozó munkálalát. Itt tisztelettel megjegyeztük, hogy mivel ugyanez a bizottság foglalkozik egy a pénztári számadás felülvizsgálatával, mint általában az egyházkerületi pénzügyi kérdésekkel: már csak nyelvhasználati tekintetből is igen célszerű volna, ha azt a bizottságot megfelelőbb elnevezéssel, pl. „*pénzügyi bizottság*” nevezetével ruházná fel az egyházkerület. Igy foglalkozásának megfelelőbb címmel szerepelne s nem adna az eddigi hosszú elnevezés mellett okot semmiféle magyarázatra. Az egyházkerületi költségvetési javaslat az előbbeni év költségvetésével szemben a következő lényegesebb változtatásokat tervezi: a püspöki honorariumot az eddigi összegről az egyházkerületi közgyűlésnek ide vonatkozó intenciójához képest évi 10,000 koronára javasolja emelni, melyből a Br. Baldácsi-alap 5000, a közigazgatási pénztár szintén 5000 korona terhet hordozna. Azonban a XIV. csoporttól ezentul megvonná a Br. Baldácsi-alap az eddigi segélyezést, a mit ez, mivel segélyezés a terhére egyenlőre nem folyósítatik, teljesen nélkülözhet is; a közigazgatási pénztár pedig a folyó évi 3000 koronás segély helyett a tüzkárbiztosítási pénztárból évi 1000 korona rendes segélyt fogna nyerni. A közgyűlés készséggel hozzájárult a javaslathoz s a tavaszi közgyűlés rendelkezéséhez képest a felemelt illetményt már az 1901. évre visszamenőleg is utalványozta. Ugyanennek a bizottságnak javaslata alapján az egyházkerületi ügyésznek eddigi 230 kor. (tulajdonképen csak 110 korona, mert 120 koronát a református segélyegyleti pénztár fizet) honorariumát 800 koronára emelte. Állandóan meghagyta a népiskolai kézi könyvek pénztárán a debreceni ev. ref. felsőleányiskola javadalmazására szolgáló 3000 korona évi terhet. A főiskolai könyvtár dotációjára célbavett 1200 koronára vonatkozólag a bizottság javaslatához képest kimondta a közgyűlés, hogy nem kíván ugyan elzárkózni a főiskolai könyvtár szükségsein való gondoskodás előtt, de mivel annak javadalma az előző évben a tankönyvek elárusítására vonatkozó egyezmény szerint évi 2000 koronával emelkedett: ezuttal fölöslegesnek látja az újabb dotáció krealását, a midőn az egyh. ker. pénztár erejét egyéb sürgős szükségek kielégítése veszi igénybe. A tanítóképezdei rajztanár korpótlékának folyósítása s magasabb fizetési fokozatba való beosztása következtében a kézi könyvek pénztára terhére 3900 korona felvétele rendeltetett el az eddigi 3200 korona helyett. Ujabb tételül vette be a közgyűlés a főgondnok ur előterjesztése folytán a tüzkármentesítési pénztár terhére a f.-szabolcsi e. m. leányinternatus építkezési segélyezésére 3 éven át fizetendő két-két ezer koronát s határozatilag kimondta, hogy ha az intézet megnyitására beérkezik a jelentés: a korábbi intencióhoz képest évi 1000 koronával fogja segélyezni az internatust. Elfogadta a közgyűlés a főgondnok urnak azt az indítványát is, melynélfogva az államsegélyből eddig nyújtott 5907 k. 70 fillér dotációt, valamint a 13,846 k. 20 fillérre menő államsegélytöbbletet ezentul nem fogja a XIV. csoport segélyezésére fordítani, hanem olyan külön alapot létesít jövőre ezekből, a mely alap bár mely irányu egyházi vagy iskolai szükséglet fedezésére lesz fordítható. Az ily módosuló költségvetés megjelenik a jegyzőkönyv mellékletében.

Tárgysorozat rendjén felvette a közgyűlés az esperesi karnak a csonka- és kegyeleti évre vonatkozó előterjesztését, s elfogadta a következő határozati javaslatot:

Egyházkerületi közgyűlésünk a csonka- és kegyeti évre nézve az ez évi 53. sz. végzésben felvett esperesi javaslatot az egyházmegyei gyűlések egyhangu hozzájárulása alapján határozati erőre emeli s mint kötelező rendszabályt megerősíti, felvevén annak 1. 6. 3. pontjába, hogy a nem kongruás egyházakban a segédlelkészek pénzfizetését az egyházmegyei pénztár fedezi. Az alsó-sz.-hajduvidéki, debreceni és heves-nagykunsági egyházmegyéknek megengedi egyházkerületi közgyűlésünk, hogy átmenetileg azokban az egyházakban, melyekben most a kegyeleti évet elődeiknek megadott lelkészek szolgálnak, ez a kegyeleti év az eddigi szokás szerint megadassék, ugy azonban, hogy e szabályzat jogerőre emelkedése után az ezen egyházmegyék kebelébe belépő új lelkészek ilyen jogot többé nem szerezhetnek.

A folyó évi 31. és 55. sz. egyházkerületi végzésben az egyházmegyék nyilatkozatra voltak felhiva az iránt, hogy adjanak véleményt a parochialis könyvtárak felállítására és fentartására módoszatainak, és a László Albert nevű cég idevonatkozó ajánlatának kérdésében. Köztudomású dolog, hogy éppen a parochialis könyvtárak létesítése kérdésében milyen odaadó gonddal volt vezetve az előmunkálat a lelkészi körök útján. Ezeknek alapján az egyházmegyei vélekedések összemértvén, az esperesi-kar határozati javaslatát határozati erőre emelte az egyh. ker. közgyűlés, mely is a következőleg szól: egyházkerületi közgyűlésünk örömmel értesül arról az általános s egybehangzó ohajtásról, mely a parochialis könyvtárak felállítására iránt az egész egyházkerület kebelében nyilvánult; annak az egyes egyházak kebelében létesítése érdekében a maga részéről is minden lehetőt megtenni kész. Azokra az egyházmegyékre nézve, melyek határozatilag s kötelezően kimondottak, hogy minden egyházuk lépjen be a Protestáns Irodalmi Társaságba, ezt a határozatot a maga részéről is jóváhagyja s megerősíti. A kezelésre nézve általános szabályzatot, miután az a helyi viszonyokhoz alkalmazandó, nem állapít meg. A már kész és betervezett szabályzatokat azonban jóváhagyja s a kezelésre nézve a lelkészek felelősségét kiemelten kimondja s megállapítja. A László Albert-féle javaslatra nézve annak kötelező elfogadását nem határozhatja el. Mindazonáltal mivel a létesítendő parochialis könyvtárak céljuknak csak úgy felelnek meg, ha azok a theologiai tudományos irodalom mellett, mely első sorban a lelkészek szellemi szükségletének kielégítésére szolgál, felkarolja általában azt az irodalmat, mely egyházunk tagjainak egyházas érzületét emelni, a hithűséget, buzgalmat fokozni, ismereteit bővíteni van hivatva: mint olyat ajánlja az egyház figyelmébe, hogy társadalmi uton azon olvasmányok beszerzésére s könyvtárakban az ismereteit bővíteni ohajtó egyháztagok rendelkezésére bocsátani igyekezzenek, melyek nem a protestáns irodalmi társulat kiadványai ugyan, de a kitűzött cél érdekében hasznosok és missiórendeltetéssel bírnak. Hogy a beszerzés alapjára, a népiskolai tankönyvek megrendelése útján esedékes 10%-os előnyt vagy egyéb jövedelmi forrást nyit meg az egyház: az az egyházak belkörü intézkedésére hagyatik fenn.

A beregi egyházmegye az iskolák államosításának meggátolása céljából azt az indítványt terjesztette volt fel az egyházkerületi közgyűléshez, hogy alkossunk egyetemes iskolafentartási alapot. Ez az indítványszerű felterjesztés véleményezés céljából le volt küldve a f. évi 27. sz. a. kelt egyh. ker. végzésben az egyházkerületekhez. Az egyházkerületelől felterjesztett vélemények annyira jellemzők, hogy szükségesnek tartjuk azokról a

következőkben referálni. A beregi indítványt nagy fontosságúnak ismerik el ugyan az egyházmegyék, hanem azért azok egyike sem kíván külön iskolafentartási alapot létesíteni, részint azért mert ilyen címre egyházunk autonóm jogai mellett nincs szükség, részint mert nehéz körülmények közt élő s már is sok helyen tulterhelt gyülekezeteinket az alap érdekében külön megadótatni nem tartja lehetségesnek. Az alsó-szabolcs-hajduvidéki e. m. rámutat az 1893. évi t.-c.-re, mely lehetővé teszi iskoláink megtartását, fejlesztését a fizetési kiegészítéssel. A bihari egyházmegye magasabb fokú államsegély kieszközölését látja szükségesnek, hogy ez által legyen segítve a küzdő egyházakon. A békésbányai egyházmegye sem tartja elég erősnek a létesítendő alap céljaira a már áldásosan működő de mégis korlátolt erővel rendelkező közalapot. Azt ajánlja azért, hogy az 1848: XX. t.-c. végrehajtása sürgettesék meg s egy-szersmindenkorra szóló törvényben állapítsák meg egyházunk segélye függetlenségünk érintése nélkül. Ehhez csatlakozik a szatmári egyházmegye, a mit a beregi egyházmegye megpótol azzal, hogy egyházmegyei közpénztárából évi 200 koronát ajánl fel erre a célra s az iskolai büntetési pénzeket is erre a célra kívánja fordíttatni. A nagy-bányai egyházmegye a beregi indítványnak örömmel való üdvözlése mellett tiltakozik a debreceni főiskolai gazdasági tanács olyan értelmű törekvése ellen, melynélfogva idei 393. sz. a. kelt határozatában az új építő pénztár adósságainak törlesztésére oda engedett évi 16,000 koronás államsegélyrészletnek újabb célú lefoglalását indítványozza, s kéri, hogy ez az összeg eredeti rendeltetésére fordíttassék.

A különböző vélemények meghallgatása után határozati erőre emelte közgyűlésünk az esperesi karnak következő határozati javaslatát: „egyházkerületi közgyűlésünk az egyetemes iskolai alap létesítésére nézve az egyházmegyék álláspontját elfogadja, s részint azért, mert egy ilyen alap külön létesítése egyházunk autonóm iskolafentartási joga mellett mellőzhető is; részint azért, mert egyházunkat most annak létrehozása érdekében megterhelni nem lehet: lépéseket ebben az irányban a maga részéről nem tesz.

Magas nívón álló tanácskozást folytatott közgyűlésünk a zsinattartásra és annak tárgyaira vonatkozó véleményes javaslat kérdésében, melyet az esperesi kar terjesztett be. A kérdéshez való felszólalásban gróf Tisza István vitte a vezér szerepet, s mély tudásra és ügyszeretetre valló felszólalásaival nagy mértékben hozzá járult ahoz, hogy a néha nem egészen korrekt felfogások kellően leszűrődjenek s a közfelfogások helyes irányításra vezéreltessenek. Az esperesi kar 8 pontba foglalt határozati javaslatot nyújtott be, melyek egybeállításában az egyházmegyékről bejött különféle vélemények összefoglalása volt a fő cél. A közgyűlés az egyes egyházakról felterjesztett javaslatok mindenikét felterjeszti a konventhez, s a maga részéről, az esperesi kar javaslatának némi változtatása után a következő határozatokat hozza.

Azokat a főbb irányelveket, melyeket tárgyalatni s törvénykönyvünkben kifejezésre juttatni kíván, az egyházmegyék felterjesztései alapján a maga részéről a következőkben foglalja össze:

1. A zsinatpresbyteri rendszer fentartása. Különös gondot kíván fordíttatni a presbyterium és egyházközségi közgyűlés hatáskörének tiszta megállapítására s a presbyterium hatáskörének keretében az egyes presbyterek teendőinek oly módon való körvonalozására, hogy azok

az egyházkormányzat anyagi része mellett a kura-pásztorális munkájába is bevonattassanak.

2. A lelkipásztorok teendőinek körvonalozása a) az istenítisztelet, b) az egyházi kormányzat, c) az iskolai kormányzat, d) a társadalmi tevékenység (a belmisió és kura-pásztorális) terén.

3. A lelkészi fizetések rendezése, nyugdíj kérdése s ezekkel kapcsolatban a választási törvény új alapra fektetése, az egyházak osztályozása s minősítési megszorítás nélkül.

4. A segédlelkészek jogviszonyának megállapítása a lelkész, az egyház, és annak hatóságaival szemben.

5. A tanítók, ténárok választása, jogviszonya az egyházhoz, az egyházmegyéhez; szolgálati rendtartás; népiskolai, felsőbb tanintézési szervezet; e szervezetben a tanító és tanár helye; hatósági fokozat.

6. A egyházi adózás rendezése, egybekapcsolva az 1848. évi XX. t.-c. szellemében kieszközölendő állami dotációval.

E pontot illetőleg határozottan kifejezi egyh. ker. közgyűlésünk, hogy az 1848. évi 20. t.-c. szellemében való állami dotációt úgy értelmezi, hogy országos törvényhozás által folyóvá teendő dotációval pótolassék az a hiány, mely a most folyamatban levő munkálatok alapján, mint egyházunk összes egyházi és iskolai szükséglete az egyes egyházakban kivethető maximális önmegadóztatás után is fedezetet nem talál.

Az így megállapított összeg a vallási egyenlőség és viszonyosságánál fogva, de az egyes vallásfelekezetek különböző természetének és szellemének figyelembe vételével bocsátassék a magyar ev. ref. egyház egyetemének rendelkezésére, és pedig az egyház önkormányzati jogának teljes fentartásával s nem esetről esetre megállapítandó költségvetési hitelekben, hanem egyszersmindenkorra szóló országos törvényben.

7. Az egyház közjogi helyzete különös tekintettel a katonai lelkészi szolgálatokra, s viszonya a külföldön élő ev. református hittestvérekhez (Románia, Szerbia, Amerika stb). Végre:

8. Egységes tanterv, egységes liturgia megállapítása.

Ezen határozat az egyházmegyék idevonatkozó munkálatával együtt a főtiszteletű konvent bizottságához megküldetik.

Nem kevés gondot okozott a közalapi kérvények tárgyalása már az esperesi kar tanácskozása alkalmával. Annyi kérvény zúdult össze, mintha az egyiptomi hét sovány esztendő egyiké vágott volna végig rajtunk. Senki sem előz meg bennünket abban a szánalomban, mely a valódi nélkülözések láttára mindenkor a legnagyobb mértékben elfogja egész valónkat. Igyekezünk nemesak szóval, de — hivalkodás nélkül legyen mondva — tettel is oda hatni, hogy a valódi nyomoron enyhítve legyen. Ilyen irányu legjobb indulatu felfogásunk ellenére a közérdek szempontjából ki kell jelentenünk, hogy reánk kedvezőtlen, sőt erősen lehangoló benyomást gyakorolt annak a sajnálatos önmaga eleresztésnek s mindent a segélyezéstől való vársnak jelensége, mely a mostani szokatlanul tömeges kérvényezés rendjein mutatkozott. A kérvényezők óriási számával szemben a javaslattétellel megbízott esperesi kar valóban nagy feladattal volt kénytelen megküzdeni. Első sorban szem előtt tartotta a f. évi konventi 21. számú határozatot; ehez képest a nagyobb egy 1200, egy 1000, egy 600, két 500 koronás segélyezésre a szamosbecsi, mátyusi, gacsályi, szentjánosi és pelbárthidai egyházakat megfelelő sorrendben úgy ajánlja a konventnek

a közalapi segélyezésre, mint a mely egyházak anyagi helyzetöknél s felmerült szükségöknél fogva első sorban tarthatnak igényt a segélyezésre. A többi (mintegy 80—100) folyamodó közül csak azokat az egyházakat terjeszti fel pártolólag egyházkerületünk, a melyek kellően felszerelt kérvényökben a közszükségleti hiányok fedezésére kértek segélyt. Tekintve azt, hogy a konvent a kérvényezők ügyében még külön határozatot fog hozni: a pártolólag felterjesztettek névsorát feleslegesnek tartjuk itt felsorolni.

Még sajnálatosabb jelenség mutatkozott a rendkívüli szükségek fedezésére fentartott államsegélyrészlet kiosztása körül. A folyamodók sokaságával szemben az esperesi kar csaknem tehetetlenül állott. Végre is nem tudott egyebet tenni, mint azt javasolni, hogy a hiányos felszerelésű kérvények figyelmen kívül hagyásánál 83 kérvényező közt 25 koronájval osztassék fel a rendelkezésre álló összeg. Mäskor is kifejeztük, s most sem tartózkodunk annak kimondásától, hogy az alamizsna soha sem volt segély; a mai viszonyok közt élő lelkészek, tanítók s egyházak részéről kétségbeesetten elszomorító képet tár fel, ha ök e 25 koronás segély elfogadására vannak kényszerítve. Jövöre nem marad egyéb, mint a segély felosztásában egészen más irányu felfogás érvényesítése, mely úgy a segély fogalmának mint a közérdek egészséges felfogásának hivatva van megfelelni.

Örvedetes tudomásul vette a közgyűlés Dóczy Imre felterjesztése alapján az országos református tanári egyesület megalakulásáról szóló jelentést. Megnyugtató tudomásul vette, hogy a pancsovai egyház a templomépítés céljaira kibocsátott részkötvényeket immár mind beváltotta. A nagypénteki ref. társaság pártfogás iránt való kérelmét meleg pártolásra ajánlja az egész egyházkerületben. A védkötelesek összeírása kérdésében s az „Első magyar irógyár“ ajánlása ügyében megfelelő intézkedést tett a közgyűlés.

(Folyt. köv.)

Lelkész értekezleti gyűlés.

A debreceni egyházmegyében levő vértesi lelkészi-kör ebben az esztendőben immár harmadik gyűlését, Tek. Racsek János ur vendégszerető házánál, Tépén tartotta meg. Ez rendkívüli gyűlés volt; mert hiszen egy esztendőben rendszeren kétszer, tavasszal és őszön tartunk körigyűléseket sorban a lelkésztársaknál. vannak aztán világi tagjaink, a kikről bátran lehet elmondani, lelkes tagok, a kik bennünket szeretnek, köztünk jól érzik magokat, de aztán mi is szeretettel ragaszkodással vesszük őket körül; a kik körünket szintén megszokták hivni házukhoz. Ezek között mindjárt első helyen áll a derecskei járás közkedvelt főszolgabírója; Fráter Barnabás, a mi szorgalmas egyházmegyei világi főjegyzőnk és tanácsbírónk, a ki az ő lekötelező szivességü, páratlan jósaгу feleségével, együtt nem nagy időközzel kétszer is kegyes volt köri gyűlésünket házánál vendegül látni. Fráter Barnánál legutóbb tartott népes gyűlésünkön, Racsek János, egy tőle megszokott szellemes, talpraesett szép pohár köszöntőben arra kérte elnökünket s általa a kört, hogy még az ősz folyamán tartsunk nála egy gyűlést. Racsek János róm. kath. vallásu, annyival inkább jól esett hát ez a meghívás mindnyájuknak, mint jól esett hallanunk azokat a nyilatkozatokat a melyeket pohár köszöntőjében tett. Na hát, hogy röviden megmondjam: ő, egy vallásához, egyházához hü,

de valósággal felvilágosodott, szabadelvű ember sok olyat ennek a mi édes hazánknak.

A kör tagjai, a konyári, vértesi, pocsaji, esztári, hencidai gáborjáni, péterszegi lelkészek, az október 21-én tartott gyűlésre kivétel nélkül összejöttek, szorgalmas világi tagunk Fráter Barnabás is szerencsételtett bennünket, de a másik szintén szorgalmas világi tagunk: Dr. Tóth László gáborjáni körorvos, sajnálatunkra hivatalos elfoglaltsága miatt nem jelenhetett meg. De szerencsénk volt az egyházmegye elnökségéhez is. Nt. Dávidházi János esperes Ngs. Nadányi Miklós főgondnok urakhoz és példánykép egyházmegyei főjegyzőnk Szele György bakonszegi s Elek István istváni lelkészársainkhoz. Ezt a szerencsét annak is köszönhetjük, hogy a legközelebbi egyházmegyei közgyűlés jegyzőkönyvének hitelesítésére kiküldött bizottságot is meghívta Racsek János kedves házigazdánk. Körünkben üdvözölhattük Dr. Buday József debreceni ügyvéd, takarékpénztári igazgatót is.

A gyűlést jól átgondolt, szívesen halgatott beszéddel nyitotta meg elnökünk. Különben pedig mindig örömmel hallgatjuk a mi kedvelt elnökünket. Megnyitójában azt is mondta, hogy ő már gyengélkedése miatt alighanem lesz kénytelen távol maradni ezekről a köri értekezletekről, melyeken pedig örömmel, szívesen vett részt. Biber József kollegánk mindnyájunk szívéből is szólott akkor a mikor a megnyitó elhangzása után affeleti aggodalmának adott kifejezést, hogy elnökünk elhagyna bennünket, a ki előttünk munkálkodásával, buzgóságával, egyházához, vallásához való nagy szeretetével, annak jövőjéért való aggodalmaskodásával, egy lelkipásztort ékesítő komolyságával, higgadságával pénzgyanant állott, a kinek megnyitó beszedei is szinte egy-egy értekezés számba mentek; másfelől reményét is kifejezte, illetőleg hő óhaját, hogy az isteni Gondviselés tartsa meg őt erőben épségben, egészségben, hogy még ezután is és évek hosszú során vezérelhessen minket is mint elnökünk.

Köri gyűlésünkön két felolvasás történt. Veress Bálint ezen cím alatt tartotta rövid értekezését: Evangéliom szerint reformált-é vagy református; Nagy Lajos elnök pedig egy terjedelmes, de aztán tanulmányozásra, gondosságra valló dolgozatában ezt fejtegette: menyiben jogos, a hazai két prot. ker. vallásfelekezethez az 1848. évi XX. t.-c. 2. és 3. §§-ai végrehajtását célzó törekvése. Az első felolvasásban bizonyítottam ama tételt, hogy egyházunk elnevezéséül elegendő annyit: „magyarországi református ker. egyház“ a gyűlés teljesen magáévá tette. A második jelentés, mely egy igen nagy, de aztán mint a tapasztalat is igazolja, nehéz kérdéssel foglalkozik, megható eszmecserére adott alkalmat, melyben, mint az természetes is, a kör minden tagja igen élénk részt vett. Sok eszme sok gondolat került felszínre. A főtárggyal t. i. az 1848. XX. t.-c. megvalósítására célzó törekvéssel kapcsolatban levő elvek között az látszott dominálni, hogy a református egyház ragaszkodjék iskoláihoz, ne adja azokat fel, sőt volt olyan gondolkodás, a melyik oda irányult, hogy nemcsak addig nemcsak azért ne adja fel a ref. egyház iskoláit, míg és mert más felekezeteknek is vannak iskolái, hanem azért, mert azok az egyház igazi veteményes kertjei, azokban egyházunkra nagy erő rejlik. csak jobban ügyeljünk rájuk, szorgosabb gondnal őrizgessük. Legyen inkább más felekezeteknek is iskolája, ha éppen ezen fordulna meg a mieink létkérdése. Végre is az 1848. 20. t.-cikket illetőleg az lett a gyűlés megállapodása, hogy annak végrehajtását, megvalósítását a magyarországi

két protestáns vallásfelekezet tántoríthatatlanul követelje, ahhoz joga van törvényszerint, de joga van, az értekezésben számadatokkal is gondosan kimutatott ama nagy szolgálatokért, melyeket többek között, az iskoláztatás terén nagy áldozatok árán tett az államnak, az állam helyett. Nem szemrehányás; mert hiszen ha magunkért, de édes hazánkért is tettük, ezután is tesszük, a hogy lehetséges, de roskadozunk a teher alatt, segítsen az állam és pedig úgy a mint megérdemeljük, és a hogy szükségünk követelik. Ez is bizonyíték igazaink mellett.

A módozatokat, a kivitel részleteit majd meg találja, illetőleg körvonalozza az egyházkerületek s majdan a zsinat bölcsessége, a mi óhajátunk szerint mindenestre egyházunk önkormányzatának épségben tartása mellett.

Miskolczy László tagtársunk indítványára a két felolvasást valamelyik egyházi lapba beküldeni határozta gyűlésünk.

Valóban élvezetes beszélgetésre, eszmecserére nyújtott alkalmat az értekezések.

Gyűlésünk után a vendégszeretethez példaképe, Racsek János kedves barátunk szívélyes felesége szólított bennünket a gazdagon terített asztalhoz. A fehér asztalnál elnökünk köszöntötte fel szívből eredt beszéddel szíves vendéglátó gazdánkat és kedves feleségét, a a kiknek e helyen is, mindnyájan köszönetet mondunk kérve reájok s kedves gyermekeikre Istennek áldó kegyelmét.

V. B.

IRODALOM.

„Magyar Harmónia.“ Négy szólamu vegyes karra irt énekek anthologiai gyűjteménye. Gimnázium, reál és polgári iskolai, valamint más vegyes énekkarok és daloskörök számára szerkesztette Deák Gerő főgimnáziumi tanár. I. Kötet. A szerző kiadása. Budapest Kókai Lajos könyvkereskedése. Ára 1 kor. 80 fill.

(Miniszteri engedély 2942—1898. sz. a.)

A szászvárosi főgimnázium fáradhatatlan zenész tanára, az országos híru Deák Gerő közreműködése és vezérlete alatt, hazánk legjelesebb komponistái, átirói, illetőleg műveik csoportosulnak a „Magyar Harmonia“ első kötetében.

A „Magyar Harmonia“ mint a miniszteri engedélyezés számából is kitűnik, nem mai keletű kiadvány. Most beküldetvén a nt. szerkesztő urhoz, nekem jutott a szerencse, hogy e munkáról meg emlékezsem. De, ha lapokat írnek is össze, akkor sem jellemezhetném e gyűjteményt méltóbban. mintha csak annyit írok: Szerkesztette: Deák Gerő az ő hatalmas zenész-gárdájával.

Deák Gerő nevét hazánk minden énekkar-vezetője ismeri. Az ő munkásságának, fáradtságának sokat köszönhetnek különösen azok, kik vegyes énekkarok vezetésével foglalkoznak. Az ő gondos széttekintése, nemes ízlése, széleskörü zenei ismerete, a magyar egyházi és világi zene iránt nyilatkozó rajongó szeretete s a legkitűnőbb zenetanáraink gyönyörű harmonizálásai nagybecsűvé teszik e gyűjteményt is.

Előszavában a szerkesztő e gyűjteményét különösen a középiskoláknak ajánlja. Szerénykedik, mert e figyelemmel harmonizált művek egyike-másika nemcsak a középiskola falai között, hanem nagy gyakorlatu

énekkarral hangverseny teremben is megállja a maga helyét.

Ez első kötet VI szakaszban 83 művet, azaz 76 önálló művet és 7 magyar népdal egyveleget tartalmaz a következő sorban: Jelige, I. sz. Szentegyházi énekek (16 mű) II. sz. Gyászhangok (7 mű) III. sz. Hazafias és nemzeti dalok (24 mű) IV. sz. Dalok az iskolai életből. (12 mű) V. sz. Dalok a természetről. (8 mű) VI. sz. Különféle énekek. (15 mű, népdalokkal).

E kedves gyűjteményt a mi h.-bőszörményi gimnáziumunkban én is használok s mondhatom, hogy a betanított művekkel mindig nagy sikert arattam.

Pártoljuk, ajánljuk a Magyar Harmoniát s ez uton buzdítsuk a szerkesztőt gyűjteménye második kötetének kiadására.

Beke.

Irodalmi értesítés. Van szerencsém e becses lap utján a legnagyobb tisztelettel tudomására juttatni a tisztelt magyar református olvasó közönségnek, hogy „A pozsonyi Vértörvényszék áldozatai 1674-ben” című munkám III. füzetét szándékozávan kiadni, arra előfizetést hirdetek. Az előfizetési díjat 1 koronát kérem hozzám küldeni. Elégséges szánu megrendelők és előfizetők jelentkezése esetén a könyv nyomtatása azonnal megkezdetik, ellenkező esetben a pénz vissza szolgáltatva leendő. Ez a füzet kiegészítője akar lenni a már második kiadásban megjelent I. II. füzetben foglalt nagy vallásüldözési történetnek s tartalmazni fogja a Magyar Átokmintának vagy az új katolikus hitformájának fejlődését, történelmét es annak tartalmának történeti és hittani igazolását. Elő lesz adva, hogy külföldön és hazánkban, kik, hol és hányan tették le ezt a hitformát midőn hitökről leesküdtek s hittől szakadtak lettek. Névszerint elősoraltatnak mindazok, a kik 1593-tól 1820-ig letették e hitformát férfiak és nők, nem csak hazánkban, de külföldön is, sőt nem csak üldözött s eltántorodott protestáns lelkészek, hanem fejedelmi férfiak és nők is, mint például I. Frigyes Ágost 1697-ben, a szászválasztó Frigyes Augustus 1717-ben, Adolf Móricz Károly szászherceg 1716-ban Vilmos Móricz szászherceg 1715-ben: Krisztina svéd királynő 1654 Dec. 24-én Brüsszelben. Szives és hathatós pártfogásért esedezve, forró üdvözléssel, kitünő tisztelettel vagyok Szapáryfalván. November 7-én 1901. Rácz Károly ev. református lelképásztor.

KÜLFÖLD.

(Folytatás.)

Hollandia és Magyarország.

Magyar tanulók nevei, kik 1679–1761-ig az utrechti egyetem hallgatói valának.

IV.

Paulus D. Kecskeméthy, Gregorius Tornyi, Joh. S. Kecskeméthy. 1679.
1680—82-ig senki.
Sám. Kaposi 1683.
1684—1691-ig senki.
Greg. Horváth Füleki, Steph. H. Szokolai, Mich. Barinkai (ex S.-Patak.) 1692.
Steph. Veszprémi 1693.
1694—95. senki.
Paulusz Rimaszombati 1676.
1697. senki.
Johannes Pelsőczy 1698.

1699—1704. senki.
Steph. P. Patai, Mathias Szepsino 1705.
Nicolaus Csekey, Andreás Czeglédy 1706.
1707. senki.
Johannes Nemci, Benjamin Almási, Michael Tóth (?), Steph. Almási 1708.
1709. senki.
Johannes Tszeth (?), Michael Szatmáry 1710.
1711—12. senki.
Sámull Kenó-Györgyi, Andreás Pöböl, Andreás B. Munkácsino, Greg. M. Serci, 1713.
Sámuel Dabinus, Gregorius K. Vetésy. 1714.
Petrus Szent Péteri, Steph. Mihályi 1715.
1716—17. senki.
Gregorius Nagymihályi. 1718.
1719—20. senki.
Joh. T. Szikszai (V. D. M. Hungarus, patria Szikszo, in comitato abaujvariensi) Ambrosius Kerek (Debrecino Hungarus) Joh. Kovács, Andreas Felvinczi (csatarino ungarus). 1721.
Steph. Szent Jóbi, Jernel Marosi, Sámuel Makai, Joh. Miskolci, Andreas Ujvári (ex S.-Patak) Steph. Kecskeméti (Madino Hungarus, ex superiore Hungaria). 1722.
Greg. Pataki, Greg. Dömösi, Mich. Deső Krizbánius, Franciscus Jósvári Steph. P. Polgári, Michael Debreceni, Joh. Ferge Báthori. 1723.
Steph. Jeremiás, Michael Donga Debrecinus, Michael Deák, Joh. Causai (?) Petrus K. Vásárhelyi, Michael Füreidi. 1724.
Gregorius Lovasi, Ladislaus Csokonai, Steph. Sz. Czeglédy, Steph. Diószeghy, Joh. Nánásy, Gábriel Zágoni, Greg. Jánosi. 1725.
Joh. Polgári, Joh. Cseh-Csuzi, Joh. Peleski. 1726.
Mich. Kápolnási, Dániel Pétsi, Joh. Vatai, Joh. Kadartai, Mich. Tölcsy, Sigismundus N. Radnócfaji. 1727.
Sámuel Némethy, Steph. Debrecinus, Andreas Szent. Miklósi, Andreas Kárman. 1728.
Steph. Sárkány, Mich. Megyaszai, Steph. Bölesi, Alex. P. Szatmári, Joh. Viszlai (?) 1729.
Steph. Széki, Martinus Bán-horváti, Sámuel Endrédi, Michael Szentesi, Joh. Kabai, Joh. Simontornyai, Sig. Pap-Szatmári, Sig. Ercei, Paulus Fülöp, Mich. Dusitza (S. Patak). 1730.
Sámuel Veresmarti, And. Domany (?) Greg. Szikszai. 1731.
Steph. Mező, Joh. Berzétei (S.-Patak), Sám. Kálalay, Greg. Nagy (Földesiensis Ung.) Joh. Putnoki (Hungarus, minister evang. Jesu.) 1732.
Emericus Pétezly, Joh. Fay, Andreas Csuzi, Valentinus Nagy-Szegi, Dániel Ujfalusi (Deb.), Petrus Szoboszlai, Petrus Lovasi, Sámuel Egyházi, Mich. Molnár, Joh. Solymosi, Math. Fogarasi, Greg. Tokaji, Steph. Nagy. 1733.
Martinus Zágoni, Mich. Seres (Deb.) Sám. Orbán Szatmári (Deb.) Steph. Földesi. 1734.
Sig. Borosnai, Ladislaus Baktsi, Steph. Sárosi. 1735.
Martinus Abats? (Transylvanus). Steph. Sárosi, Franc. Peremártoni, Greg. Szent-Péteri, Joh. Marosi, Greg. Szombati (Debreceniek). 1736.
Fran. J. Lisznyai, Joh. Márkus. 1737.
Péter Ceglédi, Jónás Cseh Szent-Pétery. 1738.
Greg. Vetsey, Stephanus Mótsi. 1739.
Petrus Jánki. 1740.
Andreas Kabai (ex oppidó Kaba). Joh. Maklári (ex Jászberényi oriundus), Joh. Mihályi (oriundus ex oppidó Cseghe), Andreas Kevi. 1741.

Greg. Szondi, Greg. Szilágyi, Michael Medjagói (?),
And. Kevi. 1742.
1743. senki.

Andreas Marusi, Greg. Györkei, Mich. Maior, Greg.
O. Eöri, Sám. Ónody, Joh. Zoltán. 1744.
1745—47. senki.

Nicola s Dávid, Joh. Fóris, Steph. Regézi, Steph.
Soos (horum nomina rogatus, inscripsit Steph. Paladi),
Ludovicus Domokos, Steph. Kuthy. 1748.

Steph. Vizslay (Deb.) Joseph. Huszthy, Mich. Huszár,
Joseph. Lápay, Greg. Matolesy, Joh. Gondau (?) Steph.
Németi (Deb.) 1749.

Grego. Szalai, Joh. Szabó Bibarezfalvy, And. Sár-
kány, Steph. Tóth, Joh. H. Szölösy, Steph. Török
Diószeghy, Fran. Székely, Steph. Beréti, Joh. Szalántzi
(theol. cand. qui sub exitum mensis aug. 1748-huc per-
venerat.) Sám. Nagy Danesházy, Martinus Száz (Deb.)
Jóseph. 1750.

Buday (Deb.) (modo advenientes) Joh. Sárváry,
Joh. Báthori, Andreas Bárány Visolyai, Gábel Jánecsó,
Lad. Bektsi, Steph. Páldi, Joh. Cire, Emericus Soos,
Joseph Dósa, Max. Denyai, Mich. Váradi, Steph. Szalai
(med. Stud.) Joh. Kádai, Joh. Tsch Szent Péteri, Sám.
B. Szabó, Steph. Szilágyi, Fran. Székely, Joh. Benkő. 1751.

Greg. Vácay, Nic. Tunyogi, Steph. Simonyi, Steph.
Szatmáry, Sig. Eperjesi, Steph. Bara, Joh. Genersy (?),
Fran. Tsulach (?) Fran. Hötseh (?) 1752.

Steph. Váli, Fran. Kolmár, Sámuel Kolzsváry, Abra.
Szatmáry. 1753.

Joh. Ikafalvy, Steph. H. Dézsi, Fran. Csepeli (Deb.)
Steph. Mátiusz. 1754.

1755—57 ig senki.

Sam. Dombi, Petrus Pétsy, Sám. Pataki. 1758.

Sám. Szent-Györgyi (S.-Patak), Joh. Kalorsányi
(Deb.) Fran. László de Dalnok. 1759.

1760—61. senki.

(Folyt. köv.)

Birtha József.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Csokonai ünnepélyek.** Szombaton és vasárnap ünnepelték Debrecenben Csokonai Vitéz Mihály születésnapjának emlékeztétét. Szombaton a „Csokonai kör“ a városházán előkelő nagy közönség jelenlétében; hol a Csokonai kultus egyik lelkespapja *Komlóssy Arthur* bemutatatta Csokonai Liliájának arcképét s sok érdeket beszélt el annak szépségéről. Vasárnap délután következett aztán a mi kollégiumi ifjuságunk a maga ünnepélyével a főiskolai díszteremben, mely a nagy számú s igazán intelligens közönség befogadására ezuttal is szűknek bizonyult. Ma tehát már, Istennek legyen hála, senki sem tehet Debrecennek szemrehányást, hogy e nagy fiának emlékét, kegyelettel nem ápolja. Valamikor nem így volt ez. Csokonai zaklatott élete után bizony sokáig csendesen pihenhetett a Hatvanutcai temető árnyas ákácái alatt . . . azt a sirt sem „a muzsák szózata“ sem a kegyelet hozsánnája jó időn át „meg nem rázkódtatta“! A „Csokonai kör“-ről e ténynyel kapcsolatban nem kívánunk szólni, mert hiszen mindenki tudja, hogy ennek a körnek szervezése már egészen az újabb időkre esik. Ez tehát régebben a Csokonai-kultus ápolására semmit sem tehetett. De nem tehetett a kollégiumi ifjuság sem . . . Pedig ez volt arra praedestinálva. Miért nem, annak sok oka van. Ezeket fejtegetni e helyen és alkalommal nem akarván, csak azt

említjük fel hogy a kollégiumi „Magyar Irodalmi Társaság“-é az érdem, hogy ez ünnepélyek gyakorlatba jöttek. 1855-ik év november havában ugyanis a „társaság“, abban a meglepetésben részesült, hogy egyik önképezdei tag *Ecsedi Sámuel* 1-ső éves theologus a „társulat“ ot *Csokonai Vitéz Mihálynak* olajfestésű mellképével megajándékozta. Nevezetes esemény volt ez főképp azért, mert ez időtől fogva kezdett Debrecen e halhatatlan fia emléke iránt nagyobb érdeklődést tanusítani. Visszaemlékeztek az elmúlt időre; vissza Csokonaira ki 1791-ben néhány lelkes ifjuval megalakította már azt a társulatot, hol híres „*Béka-egér harca*“ megszületett. Az emlékezet kegyelettel járt s az 1860-ik év február 5-ik napján elnök *Miklovicz Bálint* indítványára (mint hód-mező-vásárhelyi lelkész halt el!) lelkesülten mondá ki a „társulat“ hogy Csokonai Vitéz Mihálynak születési és évfordulati napját (nov. 17.) ezután minden évben megünnepeli. Igy veszik kezdetüket a „Csokonai ünnepélyek“ A lelkes kollégiumi ifjuság keblében kelt ki a mag, mely ma már virágos, gyümölcsöző fává nőtt. Ápoljátok hát ifju barátaink továbbra is hüen a nemes plántát; rendezetek évente ünnepélyeket Csokonai Vitéz Mihály emlékének a fentartására. Hozzátok leginkább illő, diszes áldozat ez, melynek jó illata velünk száll, elkísér az élet zibongó vasárjába is s lelkünket édes érzéssel tölti bé, még későn, még az élet estvéjén is. Ilyen érzelmekkel vettünk részt az ifjuság vasárnapi ünnepélyén. Szép volt az minden ízében. Ne vegye azonban tőlünk rossz néven a rendezőség, ha két dolgot a jövőre nézve becses figyelmébe ajánlunk. Az egyik ez: Csokonai ünnepén ő reá emlékeztessen minden s az ő neve, az ő szépséges dalai ekhózzanak az ő kollégium falai között mindenütt; ezeket akarjuk e napon hallani . . . és pedig kizárólag ezeket! Az idén azonban nem így történt. Azon a szép ünnepélyen csak egyetlen Csokonai-dal esendült meg s ez is csak akkor, mikor az ünnepély végén a közönség már oszladozott. Máskor ne így legyen. A külső ünnepélyről nem szólnunk. A másik, mit jövőre nézve a rendezőség figyelmébe ajánlunk az, hogy az ünnepély, ha arra a mi szeretett ősz püspökünk meghívatik, és ott megjelenik, vegye kezdetét azonnal, a mint ő a terembe lép. Ezt bővebben magyarázgatni nem akarjuk; nincs is szükség rá. Meg vagyunk győződve, hogy megért minket az ifjuság s tudja hova nézünk . . .

— **A katolikusok „nagygyűlése“.** E hó elsőbb napjain ismételték meg Budapesten katolikus atyánkfiai az előző évben szervezett „nagy gyűléseket“. Nem emlékeznénk meg róla, ha, kivált az elnöki megnyitó beszéd kitételeiből, erősen ki nem látszanék az a cél mely, a gyűléskezés háta mögött áll: mely nem egyéb mint a folytonos hierarchikus hatalmi törekvés. „Hogy meddig haladjunk a béke ösvényén — ugy mond az elnöki megnyitó — és hol térjünk át az önvédelem (?) útjára, hogy a kath. társadalom önfentartási akciójából mikor váljék küzdelem, csak akkor lehet megítélni, ha egységes szervezetbe olvad a kath. társadalom, továbbá ha készségesen alá veti magát az arra egyedül hivatott faktor, a *püspökikar* irányításának . . . Egy dologgal tisztában kell lennünk — így folytatja — és ez az, hogy az államélet folyása, fájdalom, nem gravitál mindenkor azon irányban, melyet a *katholikus társadalom számára kijelöl*. E társadalom szervezése és vezetése a világi elem feladata, de *irányítására mindig és kizárólag csak a püspökikar alkalmas*“. Elég világos beszéd. Nyílt bevallása annak, a mire egyik vezércikünkben reá

mutattunk az országgyűlési képviselőválasztás lefolyása után. Mi ugyan nem hiszünk, hogy a világ visszafelé fejlődjék, de azért ébren kell lennünk, sőt ébren mint eddig, hogy be ne teljesejünk rajtunk a régi közmondás: „vis et nequitia quidquid oppugnat ruit“.

— **Adomány.** A főiskolai tisztviselők és alkalmazottak nyugdíjintézete alapjának a javára újabb adomány folyt be a főiskolai pénztárhoz a T. Hidweger Mihály 20 (husz) koronás zives ajándékából. Vajha az intézet iránt megindult meleg érdeklődésnek ne szakadna vége ezzel az adománnyal, melyért mi is elismerésünket fejezzük ki.

— **Ertesítés a „Debreceni Lelkészi Tár“ ügyében.** Az S. Szabó József kollégiumi tanár szerkesztésében megjelenő „Debreceni Lelkészi Tár-Gyakorlati ev. ref. Papi Lexikon“ sajtó alatt van és jövő év elején fog megjelenni több, mint negyven munkatárs dolgozatával. A mű már mint első kötet is befejezett egész lesz és külön is kapható. Ezen első kötet terjedelme körülbelül 40 ívből fog állani, ára füzve 6 korona. Előzetesen is megrendelhető a kiadónál *Telegdi K. Lajos utóda Eperjesy István* könyvkereskedésében Debrecenben.

— **Pótló- és javító érettségi vizsgálatok.** A debreceni ev. ref. főgymnasiumban a decemberi pótló és javító érettségi vizsgálatok a következő rendben tartatnak meg: december 10—14. napjain írásbeli vizsgálatok; december 20-án teljes és javító szóbeli vizsgálatok. Jelentkezni lehet az írásbelire december 9-én, a szóbelire december 18-án déli 12 óráig.

— **Segélyezés.** November 20-án délután a református segélyegylet tartotta meg szokásos őszi ülését, a midőn a választmánynak a segélyezésre vonatkozó proposícióit tárgyalta, illetve fogadta el a következő tettelekben: az egyházkerületi pénztári hivatal kimutatása szerint 9359 kor. 66 fill. jövedelemmel szemben 420 kor. költség mutatkozván, ennek levonása után 8939 kor. 66 fill. lesz a tiszta jövedelem. Ennek $\frac{1}{3}$ része tőkésítettik, segélyül 5959 kor. 78 fill. kerek szám kedvéért 5950 korona esik kiosztás alá a következő egyházak részére: Acsád 190 k. Hajdu-Dorog 200 k. Resicza 200 k. Temesvár 200 k. Bályu 100 k. Munkács 150 k. Mező-Kaszony 100 k. Bilke 150 k. Szentjános 150 k. Nagy-Szántó 100 k. Körös-Nagy-Rév 100 k. Józsa 200 k. Alsó-Abrány 100 k. Apát-Keresztur 100 k. Poklostelek 100 k. Szentjob 100 k. Éradony 100 k. Bács-Aranyos 100 k. Baka 100 k. Kálló-Semjén 100 k. Lövő-Petri 100 k. Mihálydi 100 k. Papp 100 k. Veresmart 100 k. Ramocsaháza 100 k. Rákóczy 100 k. Tisza-Inoka 100 k. Bábony 100 k. Tur-Terebes 100 k. Tisza-Ujlak 100 k. Tisza-Ujhely 100 k. Temesvár 100 k. Görbed 100 k. Patóháza 100 k. Sárköz 100 k. Tiszta-Berek 100. Pálfalva 100 k. Csomaköz 100 k. Kaplony 100 k. Kraszna-szent-miklós 100 k. O-Pályi 100 k. Szintye 100 k. Kisháza 100 k. Vadász 100 k. Gyanta 100 k. M.-Cséke 100 k. Dara 100 k. Pusztadáróc 100 k. Sonánd 100 k. Tatárfalva 100 k. Sima 100 k. Geberjén 100 k. Zsarolyán 100 k. Kömörő 100 k. A segélyeket az egyházkerületi pénztár az esperesi hivatalokhoz előlegesen beküldendő nyugtára fogja ugyancsak az esperesi hivatalok közvetítésével szétküldeni.

— **A protestantismus előnyomulása a katolikus Schweizban.** Mert tudjuk, hogy ilyen is van. Már a reformáció hajnalán különváltak a katolikus kántonok azoktól, melyek az evangéliumi tanok előtt kapukat nyitottak. Ez a hitelvi differencia aztán a kántonok kö-

zött napjainkig megmaradt s a szellemi téren vezető protestáns Schweiz mellett van egy katolikus Schweiz is teljes jellegével a pápás kulturának, társadalmi és népéletnek. Schweiznek ezen részéhez tartozik a többek között a tessini kánton is, hova negyedfélszáz esztendő óta nem tudott behatolni az evangéliumi világosságnak egyetlen sugara sem; most azonban örvendetes hírek érkeznek hozzánk innen is. Október 6-án avatták fel itt, nevezetesen *Luganóban* az első protestáns templomot, miután az előző évben Locarno s még előbb Béllizona jó példával haladtak elő. Ez a luganói templom, — a mint olvassuk — különböző nyelvű protestáns hitsorsosaink lelkiszükségeit van hivatva kielégíteni. Maga az új egyház és templom egy 13 tagból álló komitee felügyelete alatt áll, melynek tagjai közül 5-en bázeliak 4-en piemonti waldensek s ismét 4-en luganóiak. Került a templom circa 50,000 frankba s elfér bene 500 ember. Az építési költséget részben a protestáns városok és falvak lakói, részben pedig a protestáns egyházi segélyegyletek rakták össze, bizonyosságára annak, a mit mi állandóan hirdetünk, hogy t. i. legnagyobb erőnk és gazdagságunk anyagi tekintetben áldozatkészségünkben áll. A felavatásnál az ünnepi szónoklatot *Stockmeyer* bázeli lelkész tartotta. Rajta kívül beszéltek még *Calvino* luganói *Hoch* bellinzonai, *Rostancomói* lelkészek; imádkozott *P. Pons* waldens predikátor. Nyolc nappal később a bázeli *Stähelin* ünnepélyesen iktatta be ide az új német lelkészt *Nikl. Boltot*. Ime tehát „mégis mozog a föld“!

— **Miért nem kötöttem palástot?** Most, mikor a napokban lefolyt egyházkerületi közgyűlésen egyházkerületitanácsbírói székemet elfoglaltam, néhány barátomnak feltűnt s jó ízű malitiával azonnal ott a hely színen szememre is vettetett, hogy palást nélkül esküdtem fel. Megigérték, hogy ezért lapomban felelősségre fognak vonni. Én pedig ígéretet tettem, hogy felszólalásuknak szívesen helyet fogok adni s alávetem magam a pönitentiának. Mért . . . mért nem? A felelősségre vonás eddig be nem érkezett. Most hát saját iniciatívámra öntöm magamra a választó vizet. Nem kötöttem palástot azért, mert meggyőződéseim szerint nekünk református lelkészeknek *forma-ruhánk* nincs; nem is volt soha. Ismerjük egynémely reformáció utáni nagy elődünk elvi kijelentéseit; némelyiknek megvan az arcképe is s azt látjuk, hogy ezek az uniformisra nemcsak hogy semmi súlyt nem fektettek, de azt határozottan és öntudatosan elvetették. Én azt hiszem, hogy ma már megvan a *Méliusz Péter* arcképe is. Felfedezését Debrecen városa derék főjegyzőjének *Komlóssy Arthurnak* köszönhetjük. Fák-szimilét készítettett belőle s rövid időn lapunk minden olvasójának meg fogjuk küldeni. Majd erről látni fogják az én malitiosus, de különben kedves barátaim s minden ez iránt érdeklődők, hogy bár ezen a képen a nagy kálvinista predikátor bibliamagyarázás közben van megörökítve, még *sincs rajta palást*, hanem miden valószínűség szerint viseli az egyetemi ifjak ruháját. Nohát jobb kálvinista én sem akarok lenni, mint volt *Méliusz Péter*! Igaz, hogy palástunk mégis csak van; ez a reformáció utáni századokban jött divatba; de bocsanat! ez nem egyenruha, melyet bármely ünnepélyes aktusnál viselnünk kellene, úgy, mint a hogy viselik, teszem fel a Szent István-rend nagy kereszties vitézei az ő pompás piros és zöld színű uniformisukat. A palást szeréntem kizárólag *katedrai* ruha; viseljük, hordjuk, mikor templomba megyünk (én hétköznapokon is mindig felkötöttem!) vagy mikor szigoruan lelkészi funkciót teljesítünk, de mác alkalmakkor maradjon el. Nem pusztán formai

kérdés ez; van ennek mélyebb jelentősége, mely magyarázatát a királyi papság protestáns elvében találja meg. Ime: ezért nem kötöttem palástot tanácsbírói esküm letétele alkalmával! *E. L.*

— **Mindszenti Imre egyházibeszédeinek 3-ik kötete** megjelent a munkás lelkész óhaja szerint e helyen hozzuk tudomására az érdeklődőknek, hogy előfizetéseket még mindig elfogad, Sajó-Kazán. Különben a műből egy példány hozzánk is beküldtven, gondoskodtunk annak bírálatáról és ismertetéséről.

Szerkesztői üzenet.

Dr. V. S. ügyvéd. Kunhegyes. Bejött. Adni fogom. Már vártam rá. Hogy feltűnő ön előtt, hogy a heves-nagy-kunsági egyházmegye gyűléséről lapunkban referáda nem jelent meg, azt értem. De hát én előttem még feltűnőbb, hogy referáda nem küldött be! Csak az ön leveléből értesülök, hogy ilyen gyűlések ott is szoktak tartatni . . . s egy a napokban is tartatott . . . ! Én azonban semmit nem tehetek. Egy alkalommal már kifejtetem, hogy milyen nagy jelentősége van annak, ha a különböző egyházmegyék egymás dolgairól híven és pontosan értesülnek s ugyanakkor kérve-kértem a traktusokat, hogy nem én értem, hanem a közérdeklődés tanúságára sziveskedjenek az értesítésről gondoskodni. A többi egyházmegyéből — a mint látni méltóztattik — értesítések is . . . csak éppen onnan nem, a honnan a referátát a többek között ön is szeretné olvasni. Vajjon nem segíthetünk ezen úgy, hogy ön lenne kegyes édes doktor ur az értesítés gondját magára vállalni? — **G. B. B-Ujfalú.** Adni fogom. Az ilyen dolgokról írj máskor is. Hogy vártatok? Köszönöm. Sok dolgom volt s immár egy hónapja, hogy szemgyuladásban szenvedek. De ezennel megígérem, hogy ha élek, újkor én fogok és akarok — felhívástokra — nálatok prédikálni. A okat a jó öregeket pedig köszöntsd a nevemben. Nem feledkeztem el rólok: sőt sokszor el-elemlegetem őket. Én évtizedek óta nem jártam B-Ujfaluban: mert ha jártam volna, bizonyára nem muasztottam volna el őket személyesen felkeresni. A viszontlátásra.

Tartalom-jegyzék: A kálvinizmus mai külső és belső állapota hazánkban. Nagy István. — Tárca: Értekezés. Nagy Lajos. — . . . Mig időnk vagyunk, mindennel jól tegyünk, kiváltképpen pedig a mi hitünknek cselédivel. Gal. 6: 10. R. S. — „Mégis mozog a föld.” Lánzy József. — Közéletünk: Egyházkerületi közgyűlés. — Lelkész értekezleti gyűlés. V. B. — Irodalom. — Külföld: Hollandia és Magyarország. Birtha József. — Különművelék.

Felelős szerkesztő: **ERŐSS LAJOS.**

Pályásat.

Az illavai kir. országos fegyintézetben át-helyezés folytán megüresült ev. ref. lelkészi állásra, a melylyel a mindkét protestáns hitfelekezeti letartóztatottak valláserkölcsei oktatásának teendője, továbbá hivatali járandóság gyanánt 1600 korona évi fizetés és természetbeni lakás, esetleg törvényszerű lakpénz van egybekötve, pályázatot hirdetek.

Ezen lelkészi állásra, mely a m. kir. igazságügyi miniszter ur által kinevezés útján fog betöltetni, pályázni szándékozik a nagyméltóságú m. kir. igazságügyi miniszter urhoz címzett szabályszerűleg bélyegzett s kellőleg felszerelt pályázati kérvényüket folyó évi december hó 15-ig alulírottához küldjék be.

Kelt Komáromban, 1901. évi november 21-én.

Antal Gábor,
dunántuli ev. ref. püspök.

Hazánkban

a szolid cég mintaképeül jelölik meg *Neumann M.* Magyarország legnagyobb és legrégebb férfi, fiu és gyermek ruha telepét. Ezen 55 év óta fennálló üzlet már megalapítása után a legjobb hírnévre tett szert, melyet azzal érdemelt ki, hogy ritka lelkiismeretes és pontos kiszolgálásban részesítette vevőit. Különös figyelme arra irányult, hogy csak jó minőségű árut használt és ezeket a legjobb munkásokkal dolgoztatta fel. Az árak tekintetében az ország legnagyobb forgalmu ruha telepe, mint ma is — úgy mindenkori a legolcsóbb volt. A hűvös idők beálltával a szülőknek egyedüli gondját a gyermekek kiruházása képezi. A meleg ruha éppen úgy szükséges az egészség fentartására, mint a táplálék. A meghűlésből eredő betegségek gyakran útját állják az egészséges fejlődésnek. A férfiaktól pedig a társadalom megköveteli, hogy tisztességesen ruházkodjanak. Debreczen és vidéke közönségének alkalma van ruha szükségletét a legelső forrásból olcsón beszerezni, mert *Neumann M. cégnek* nagy raktára van *Debreczenben, Piacutca 49. szám alatt.* A környék sőt távoli városokból is tömegesen keresik fel *Neumann M.* ruhatelepét.

Főüzlet: Budapest, Muzeum-körut.

Raktárak:

Arad,	Kassa,	Pozsony,	Temesvár,
Kolozsvár,	Nagyvárad,	Pécs	stb.